

Forsvarets høgskole

våren 2015

Masteroppgave

Krigsroboter og den menneskelige dimensjon

CCW og den etiske diskursen om regulering av dødelige autonome våpensystem

Katrine Gramshaug

Forord

Å få lov til å fordype meg i militærmaktens mange fasetter ved Forsvarets stabsskole har vært spennende, lærerikt og engasjerende. For en sivilist som har vært vant til å betale hvert studiepoeng tilbake med studielån, har det vært et privilegium å få lov til å studere som en del av jobben i Forsvaret.

Jeg synes det er interessant å se hvordan ulike oppfatninger av militærmakten dannes og ikke minst endres. Derfor ble jeg med på Forsvarets høgskoles bokprosjekt om autonome droner. Jeg hadde lyst til å finne ut hvorfor ny militært teknologi nesten alltid har negativ påvirkning på hvordan militærmakten oppfattes. Jeg valgte derfor å analysere de etiske argumentene i diskusjonen om autonome våpensystem og prøvde å finne ut av hvordan en ny etisk norm dannes.

Arbeidet med masteroppgaven har vært et spennende langt mareritt. Å fullføre en mastergrad er ensomt og utfordrende. Jeg har hatt svært god støtte i veilederen min, oberstløytnant Tor Arne Berntsen ved Forsvarets stabsskole, som med sine spørsmål, innspill og kommentarer, har fått mine vage ideer og antakelser til å henge sammen til en masteroppgave til slutt.

De som jeg deler postkasse med vil takke Forsvaret for at jeg har fått lov til å studere i to år. Som student har jeg vært mye mer sammen med Selma (7) og Lars (5) enn vanlig. Jeg tror også Øyvind har vært fornøyd med å ha en studerende partner, selv om jeg skjønner at han har gått lei mitt prat om autonome våpensystem, plikt, dyd og etiske diskusjoner det siste halvåret.

Oslo, 21. mai 2015, Katrine Gramshaug

Sammendrag

Denne oppgaven har sett på de etiske utfordringene som knytter seg til autonome våpensystem. Hvilke etiske spørsmål reiser det seg dersom beslutningsprosessen i våpensystemet i økende grad blir foretatt med redusert menneskelig innflytelse? Hva betyr det for soldatene, fienden og militærmakten generelt? For å identifisere ulike etiske argumenter har jeg tatt for meg innleggene som ble holdt på den første konferansen i CCW i mai 2014 med autonome våpensystem som tema. Ved å analysere diskusjonen har jeg identifisert hvilken måte de ulike aktørene begrunner synspunktene med etiske og moralske argument. Problemstillingen jeg undersøkte var: *Hva kjennetegner den etiske diskursen om dødelige autonome våpensystem ved CCW-konferansen? Hva er de etiske argumentene som blir fremført og hvordan danner dette grunnlaget for utvikling av en etisk norm for regulering av autonome system?*

Ved en systematisering av de ulike debattinnleggene identifisert fire hovedtyper av etisk argumentasjon. Den første argumentasjonen la vekt på at bare mennesker kan ta beslutninger om liv og død i krigføring og argumenterte med at slik beslutninger aldri kan overlates til autonome våpensystem. Den andre argumentasjonen trekker frem frykten for «slippery slope» og peker på at autonome system er starten på en negativ spiral. Den neste argumenterte med at en regulering av autonome våpensystem må gjøres først som sist som et generelt «føre var»-prinsipp. Den siste grupperingen argumenterte mer instrumentalistisk og poengterte at de tror autonome våpensystem kan bli utviklet til å ta minst like gode avgjørelser som tradisjonelle soldater.

I drøftingsdelen bruker jeg funnene fra analysen til å drøfte de etiske problemstillingene fra analysen inn i den generelle debatten om autonome våpensystem. Diskusjonen om regulering av autonome våpensystem, identifiserte jeg til å henge sammen med hvordan man ønsker at en god soldat skal være. Har man store moralske ambisjoner for soldaten, knytter man seg gjerne til dydsetikken. De som på den andre siden er positivt innstilt til autonome våpensystem, argumenterer jeg for at har tilsvarende syn på hva en god soldat skal være som tilhengerne av pliktetikken. Hvordan de ulike aktørene vektla det jeg kaller en dydsetisk eller pliktetisk tilnærming fikk også betydning for hvordan de vurderte de autonome systemenes påvirkning på militærmakten og hvordan man vektlegger juss eller etikk i disiplineringen av militærmakten.

Abstract

This dissertation examines the ethical challenges related to lethal autonomous weapons systems (LAWS). The purpose of this thesis is to analyse and discuss what kind of ethical questions appear with reduced human control in warfare. It is based on a case study of different speeches held on the first conference in the Convention on Certain Conventional Weapons (CCW) with LAWS on the agenda. The conference was held in Geneva in May 2014. The examination is based on an analysis of speeches from delegates from different nations, NGOs, experts and representatives from the UN. Based on the analysis of the speeches of these contributors this thesis argues that the motivation for the different perspectives on regulating LAWS is generally divided into two parts. While some of the attendees justify the regulation in the autonomous systems' lack of morality, others emphasize their inability to follow established rules and the laws of war. Moreover, the thesis argues that implicit in this distinction is an idea of what characterise a good soldier. This dissertation argues further more that this dividing line can be understood through the moral philosophical concepts of duty ethics and virtue ethics.

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
Innholdsfortegnelse	6
1 Innledning	7
1.1 PROBLEMSTILLING.....	8
1.2 HVORDAN DEFINERE AUTONOME VÅPENSYSTEM	9
1.3 THE CONVENTION OF CERTAIN CONVENTIONAL WEAPONS (CCW).....	12
1.4 REGULERING AV MILITÆRMAKTEN.....	14
1.5 OPPGAVENS STRUKTUR	15
2 Teori, metode og metodikk	16
2.1 KVALITATIV CASESTUDIE	16
2.2 DISKURSETIKK	17
2.3 ETISKE PERSPEKTIV	18
2.4 METODISK FREMGANGSMÅTE	19
2.5 KILDEBRUK	20
3 Analyse av etiske argumenter	22
3.1 BARE MENNESKER KAN BESLUTTE OM LIV OG DØD	22
3.2 FRYKTEN FOR «SLIPPERY SLOPE»	27
3.3 VIL FORBY FOR Å VÆRE «BEDRE FØRE VAR»	31
3.4 OGSÅ ROBOTER KAN TA LOVLIGE BESLUTNINGER OM LIV OG DØD.....	35
3.5 OPPSUMMERING.....	38
4 Drøfting	40
4.1 HVA KJENNETEGNER EN GOD (ROBOT)SOLDAT?	41
4.2 HVORDAN PÅVIRKER AUTONOME VÅPENSYSTEM MILITÆRMAKTEN?	45
4.3 DISIPLINERING AV MILITÆRMAKTEN - JUSS VS ETIKK.....	51
4.4 OPPSUMMERING.....	56
5 Oppsummering og konklusjon	57
Liste over forkortelser	62
Litteraturliste	63

1 Innledning

Den økende bruken av våpenbærende droner har skapt debatt og engasjement. Vi ser nå en gryende debatt i kjølvannet av en videreutvikling av våpenteknologien til mer selvstyrte og autonome system. Det finnes ulike estimater på når det som kan kalles fullt autonome system kan bli en realitet, men de fleste som våger å spå om fremtiden er enige om at det er mulig om ikke så alt for mange år.¹ Historien har vist at det først er når en nasjon opplever en omfattende sikkerhetspolitisk krise, at de velger å ta i bruk ny teknologi. På samme måte som andre verdenskrig banet vei for atomvåpen, gjorde terroranslaget i 2001 at det ble aksept for å ta i bruk våpenbærende droner.² Dersom historien brukes til å se inn i fremtiden, kan vi derfor tenke oss at en utvikling mot mer autonome våpensystem vil skje raskere dersom det kommer en større endring av den sikkerhetspolitiske situasjonen.

Selv om ingen militærmakt har tatt i bruk det vi kan kalle fullt ut autonome våpensystem er spørsmålene som stilles i debatten mange: Er slike system lovlige i henhold til krigens folkerett? Er det mulig å overlate beslutningen om å ta et annet liv til en maskin? Hvilke politiske signaler sender det ut om man bruker maskiner i stedet for soldater på slagmarken? Og kan en operativ sjef stole på at en maskin utfører en ordre like godt som mennesker? De juridiske, etiske, politiske og operative spørsmålene er mange.

Mange ulike ikke-statlige-organisasjoner har fra 2013 organisert seg i koalisjonsgruppen *Campaign to stop Killer Robots*, for å arbeide for å forby de dødelige autonome systemene før de er ferdig utviklet og i operativ bruk. Så langt har ikke noe land eksplisitt uttalt at de ønsker å utvikle helt autonome våpensystem, samtidig som få land går inn for et forbud. Likevel arbeides det med å se på reguleringer både i FN, EU og Nato. EU-parlamentet vedtok i februar 2014 blant annet en resolusjon for å arbeide for et forbud av utvikling, produksjon og bruk av bevæpnede droner (European Parliament, 2014) og FN-organisasjonen *The Convention of Certain*

---

¹ Human Right Watch skriver eksempelvis i en rapport fra 2012 at det kan være en realitet om 20-30 år (Human Right Watch, 2012).

² Ulike former for ubemannede flyvende farkoster har vært i bruk siden flyene først ble funnet opp. Først etter USAs krig mot terror etter 11. september 2001 har bevæpnede droner brukt i stor skala i offensive kontra-terror-operasjoner (Bergen & Rowland, 2015).

Conventional Weapons (CCW) har fra 2013 hatt mandat til å diskutere spørsmål relatert til teknologien om utviklingen av dødelige autonome våpensystem (UNOG, 2014).

Også blant det som kan kalles det internasjonale fagmiljøet innenfor etikk og militærmakt har debatten om utviklingen av mer autonome system vært i gang. Peter W. Singer har skrevet det som etter hvert regnes som standardverket om robotisering gjennom *Wired for War – The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century*. I boken problematiserer han blant annet hvilke konsekvenser det får når man fjerner mennesker både fra våpenplattformen og beslutningsprosessen som leder frem til et angrep. Et sentralt tema for Singer er også hvordan de demokratiske beslutningsprosessene kan bli påvirket av at man kan gå til krig uten å risikere tap av liv. Også Christopher Coker har problematisert hvordan robotiseringen påvirker militærmakten og har særlig vært opptatt av risikoen for dehumanisering den nye teknologien kan medføre (Coker, 2004).

1.1 Problemstilling

Denne oppgaven skal ta for seg de etiske utfordringene som knytter seg til dødelige autonome våpensystem. Hvilke etiske spørsmål reiser det seg dersom beslutningsprosessen i økende grad blir foretatt uten menneskelig innflytelse? Hva betyr det for soldatene, fienden og militærmakten generelt? For å kunne belyse de sentrale etiske argumentene knyttet til dødelige autonome våpen, skal jeg identifisere og analysere innleggene som ble holdt på den første konferansen i CCW i mai 2014 med dette på agendaen. Ved å undersøke diskusjonen vil jeg til slutt drøfte hvordan aktørenes synspunkt knytter seg opp til den generelle debatten om autonome våpensystem. Problemstillingen blir derfor: *Hva kjennetegner den etiske diskursen om dødelige autonome våpensystem ved CCW-konferansen? Hva er de etiske argumentene som blir fremført og hvordan danner dette grunnlaget for utvikling av en etisk norm for regulering av autonome system?*

For å forstå hvordan etiske normer dannes henter jeg metodikk fra diskursetikken, hvor det å ha en åpen diskusjon mellom likeverdige parter er sentralt. Det er viktig å understreke at oppgaven er deskriptiv og ikke normativ. Jeg ønsker ikke å finne ut hvordan autonome våpensystem bør håndteres, men se på hvordan den etiske diskusjonen er og hvordan en eventuelt ny felles diskurs blir etablert. Oppgaven er tidsaktuell fordi debatten er pågående, enda systemene ikke er i operativ bruk. Nettopp i en slik fase er det større mulighet for å gjøre vanskelige etiske vurderinger uten å ha de samme politiske og operative bindingene som dersom systemene

allerede var i bruk. Norsk offentlighet har nytte av å ha et forhold til ulike former for autonome system uavhengig av om det norske Forsvaret skal anskaffe slike kapasiteter eller ikke. Funnene fra oppgaven vil være relevante fordi de vil identifisere ulike etiske oppfatninger som vil være viktige når beslutningstakere og andre skal reflektere over hvordan vi ønsker at militærmakten skal utvikle seg.

Autonome våpensystem er avhengig av det som innenfor sivil teknologi defineres som kunstig intelligens. Flere forskere, med anerkjente Stephen Hawking i spissen, har det siste året advart mot utviklingen av kunstig intelligens (Moe, 2015). I et åpent brev gikk de ut og ville ha mer forskning rundt sikkerheten knyttet til en videreutvikling av kunstig intelligens. Forskerne ser helt klart et stort potensial og ønsker forskning på hvordan man kan utnytte fordelene, men også unngå farene. Hawking går så sterkt ut at han sier at om man lykkes med å utvikle kunstig intelligens, kan det være den største hendelsen i menneskets historie, men også den siste. En slik intelligens vil fortsette å utvikle seg på egenhånd, i nye former og i stadig høyere tempo. De anerkjente forskerne knytter også utviklingen av kunstig intelligens til utviklingen av militærindustriens autonome våpensystem og aktualiserer hvorvidt dette er noe man ønsker å ta i bruk (Hawking, Russel, Tegmark, & Wilzcek, 2014).

1.2 Hvordan definere autonome våpensystem

Det er så langt ikke etablert en presis og internasjonal anerkjent definisjon av de dødelige autonome våpensystemene som denne oppgaven omhandler (Marsh, 2014). Dette vanskeliggjøres av at systemene ennå ikke har blitt så avanserte og selvstendige som motstanderne og utviklerne antar at de vil kunne bli i fremtiden. Ulike aktører opererer med forskjellige definisjoner og grader av autonomi. Etter hvert som teknologien utvikler seg, endrer også kategoriene og definisjonene seg. Det har vært vanlig å presentere stegene frem til fullt autonome system i fire ulike trinn. Dette gjør Enemark og snakker om «menneskelig opererte system», «menneskelig delegerte system», «menneskelig overvåket system» og til slutt «fullt autonome system» (Enemark, 2014, s. 101). Den siste kategorien brukes når systemet får det overordnede målet fra menneskene, men oversetter selv de oppgavene som skal gjennomføres. Beskrivelsen er hentet fra det amerikanske Forsvarsdepartementet og er i overenstemmelse med firedeling som også benyttes av Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) og det norske Forsvarsdepartementet. Roff definerer i *Routledge Handbook of Ethics and War* en autonom robot til å være «(...) self-directed towards a goal and that they do not require outside control»

(Roff, 2013, s. 353). Roboter kan dermed operere i åpne og ustrukturerte omgivelser og selv lære nye handlingsmåter. Til å gjennomføre dette får den informasjon fra sensorer, og kan endre fart og retning etter eget forgodtbefinnende. En annen mye brukt måte å beskrive autonomi på, som brukes av *Human Right Watch*, er å presisere hvor mennesket er i beslutningsprosessen. Tredelingen beskriver menneskene som *in the loop*, som dagens fjernstyrte droner, *on the loop* til *out of the loop*, som de fremtidige autonome systemene vil defineres som (Human Right Watch, 2012).

For denne oppgaven er det ikke sentralt å teknisk presist kunne skille når et system går fra å være delvis autonomt til fullt autonomt. Det interessante er den etiske debatten som den gradvise autonomiseringen av de ulike oppgavene i våpensystemene skaper. Utviklingen fra system som er operert av mennesker, til mer selvstyrte system skjer gradvis. Noen vil hevde at enkle autonome system allerede finnes, som landminer, Patriot Missile, Aegis Class Crusiers og noen typer sjøminer (Karlsson, 2011). For aktørene som arbeider for å regulere bruken av autonome system vil en definisjon være svært viktig og vil kunne avgjøre hvilke system som eventuelt blir forbudt (Marsh, 2014). Dersom de autonome våpensystemene defineres til å gjelde enklere former for autonomi vil det kunne gjelde allerede operative system, som sjøminer og kanskje også de norskutviklede Naval Strike Missile og Joint Strike Missile.³ Det vil i tilfelle ha stor betydning for mange land, og kanskje også vanskeliggjøre et forbud. I den etiske diskusjonen om en økende grad av autonomi i våpensystemene, er det også av betydning hvilke funksjoner som blir autonome. Mange vil ikke stille spørsmål til graden av autonomi i det som kan kalles ikke-kritiske funksjoner, eksempelvis en robots evne til å navigere eller om en drone kan lette eller lande selv. Autonomi i kritiske funksjon, som til målutvelgelse og angrep, er det derimot knyttet flere juridiske og etiske spørsmål til. Derfor har det vært et større fokus på hvilke oppgaver som er autonome i et system, enn graden av autonomi i selve systemet. Denne oppgaven skal handle om det etiske knyttet til autonomi i slike kritiske funksjoner som direkte kan lede til et angrep.

---

³ Naval Strike Missile er utviklet ved Kongsberg og på deres egne hjemmesider står det at missilet har autonom målgjenkjenning (Kongsberg, 2015).

Driverne for utvikling av system med større autonomi er flere. FNs UNDIR⁴ skisserer i en rapport en rekke positive egenskaper til denne utviklingen (UNDIR, 2014). Større grad av styrkebeskyttelse blir trukket frem som kanskje den viktigste driveren. De autonome systemene deler mange operative fortrinn med dronene som på engelsk ofte oppsummeres med de tre d-ene; *dull* (skjult), *dangerous* (farlig) og *dirty* (skittent). Systemene kan gå inn i forurensede områder, gjennomføre farlige oppdrag, gjerne i skjul bak fiendens linjer, samtidig som det kan håndtere store mengder informasjon. De autonome systemene er heller ikke påvirket av egenskaper som stress eller hevn, og de følger alltid den ordren de har fått. Systemene kan operere på stor avstand fra de menneskelige soldatene, men man kan også se for seg at mennesker og maskiner opererer i samme område. Til forskjell fra dronene, som ofte har vært like personellintensive som ordinære fly, ser mange nå mulighet for at autonomiseringen av våpensystem kan bemannes av færre ansatte og dermed gjøre økonomiske besparelser. I en tid der forsvarsutgiftene er under press, ser mange at autonome system kan være en måte å få mer forsvar for pengene (UNDIR, 2014). FNs UNDIR identifiserer også mindre risiko for eget personell, høyere hastighet i beslutningsprosessene og mindre eksponering for egne styrker som andre drivere for den nye teknologien.

Hvordan våpensystem med stor grad av autonomi kommer til å operere i fremtiden er ikke gitt. Det er derfor ikke klart om fullt autonome system kommer til å bli like aktuelle for både luft-, land- og sjøkrig. Singer peker på at det store gjennombruddet for autonome system kommer når krigsroboter blir utviklet for landkrig. På den andre siden tror Enemark at flyvende roboter, på grunn av fordelene ved hastighet, gjennomslag og manøver, blir foretrukket over landbaserte roboter, liksom fly strategisk sett ofte er å foretrekke over hærstyrker (Enemark, 2014, s. 97). CCW behandler i utgangspunktet autonomi i alle tre dimensjonene likt og det vil også jeg gjøre i denne oppgaven.

Det er ikke etablert en fast benevnelse av de autonome våpensystemene. Det ligger mye makt bak hvilket navn som blir normen. Betegnelsen kan også si noe om det etiske standpunktet og vil ikke være tilfeldig valgt av aktørene som bruker det. Ulike begreper blir også brukt i en debatt for å skape ulike assosiasjoner og kan hos mottakeren ha en negativ eller positiv klang. CCW-

---

⁴ The United Nations Institute for Disarmament Research (UNDIR)

konferansen bruker benevnelsen *Lethal Autonomous Weapon System* og gjennom den navnebruken ligger det også flere avgrensinger. Diskusjonen dreier seg om dødelige, *lethal*, system og ekskluderer dermed autonome system som ikke er dødelige. Også dagens droner holdes utenfor debatten i CCW, fordi de defineres som fjernstyrte og derfor ikke er autonome. Blant delegatene på CCWs konferanse gjør den manglende definisjonen og felles måte å benevne begrepet på seg gjeldende med en stor variasjon i hvordan våpensystemene omtales. *Campaign to Stop Killer Robots*, er kanskje den aktøren som ønsker å etablere en alternativ navnenorm, og bruker ofte betegnelsen drapsroboter (eng *killer robots*). I oppgaven bruker jeg betegnelsen dødelige autonome våpensystem. For å variere språket vil jeg også bruke benevnelser som «autonome system», «slike system», «krigsroboter», «roboter» og «selvstyrte våpensystem», synonymt med dødelige autonome våpensystem.

1.3 The Convention of Certain Conventional Weapons (CCW)

The Convention of Certain Conventional Weapons (CCW) er nedrustningskonvensjon som har som hovedmål å forby og begrense våpen som har særlig stor skadevirkning for stridende eller sivile berørte av konvensjonelle krigshandlinger. CCW består av én konvensjon og ett sett med tilleggsprotokoller. Alle forbud eller restriksjoner blir hjemlet i tilleggsprotokollene (UNOG, 2015). Den originale konvensjonen med tre tilleggsprotokoller trådte i kraft i 1983. Da var det 50 land som signerte avtalen. I dag er det 150 land som har signert konvensjonen, og ytterligere to tilleggsprotokoller har kommet til.⁵

De to kanskje mest kjente våpenforbudene er ikke hjemlet gjennom denne konvensjonen. Forbudene mot klasevåpen og landminer var begge til behandling i CCW uten å lykkes. Etter at CCW ikke klarte å bli enige om et forbud mot klasevåpen i 2006 etterlyste daværende utenriksminister i Norge, Jonas Gahr Støre, en selvstendig prosess utenfor FN og CCW. Etter flere forhandlinger ble avtalen i 2008 signert av 111 land som en selvstendig konvensjon. Fremdeles har en rekke land, som USA, Russland og Israel latt være å signere avtalen (Harpvigen & Kjellman, 2008). I 2011 var klasevåpenforbudet på nytt oppe i CCW fordi USA

---

⁵ De ulike protokollene er som følger: 1. Forbyr visse fragmentvåpen som dreper eller skader ved å etterlate seg fragmenter som ikke kan oppdages med røntgen. 2. Regulerer bruken av landminer (ikke forbudet), minefeller og lignende innretninger. 3. Forbyr bruk av visse typer brannvåpen mot sivile mål, som molotovcocktails og napalm. 4. Forbyr varig blindende laservåpen. 5. En angivelse av forpliktelser og prosedyrer for opprydning av eksplosive fragmenter.

ville erstatte det gjeldende forbudet mot et forbud regulert av denne konvensjonen. Teksten som forelå ble av mange, eksempelvis av Norge som nasjon og flere norske organisasjoner, sett på som en svekking av den eksisterende teksten. Det ble ikke enighet om USAs forslag og forbudet fra 2008 gjelder fremdeles (UD, 2011).

Også landmineforbudet ble en realitet utenfor CCW. Etter at forhandlingene ikke førte frem i 1997 tok Canada initiativet til en frittstående prosess og fikk frem en avtale i løpet av året. En årsak til at det kunne gå såpass raskt å få på plass et forbud var at det allerede var etablert en etisk norm som definerte landminer som et uakseptabelt våpen. Landminer ble av mange nasjoner ikke sett på som et militært nyttig våpen og det var derfor mulig å få til et såpass raskt forbud (Harpvigen & Kjellman, 2008).

CCW har fått gjennom flere forbud og restriksjoner i løpet av de siste 30 årene, selv om PRIO-forsker Nicholas Marsh karakteriserer organisasjonen som en «gravplass» for gode saker, fordi kravet om konsensus blant deltakerlandene gjør at visse forbud har vært vanskelig å få gjennom (Speed, 2014). CCW blir derfor av mange frivillige organisasjoner sett på som et sted å sette saken på agendaen. Dersom CCW ikke klarer å bli enige om et forbud mot autonome våpensystem, vil de ta kampen over på en annen arena slik som med klasevåpen og landminer (Speed, 2014). Flere av organisasjonene og personene som nå har gått sammen om å danne organisasjonen *Campaign to Stopp Killer Robots* var også med i pressgruppene som var med på forbudet av landminer og klasevåpen. Jody Williams, som er fredsprisvinner for arbeidet mot landminer, er for eksempel regnet som den fremste talspersonen i kampanjen for å forby autonome våpensystem (Campaign to stop killer robots, 2015).

For å sette oss inn i hvilken forståelse delegatene går inn i diskusjonen på CCW-møte i mai 2014 kan det være nyttig å minne om hvilken forestillingsramme de da var i. Den sikkerhetspolitiske situasjonen hadde siden 2001 vært preget av kampen mot terror og en asymmetrisk krigføring utenfor Europa. Stat til stat konflikter var nærmest ikke eksisterende inntil Russland i 2014 annekterte Krimhalvøya. Debatten om bruk av droner i militære operasjoner, og særlig i USAs drone-operasjoner, hadde pågått over en tid og var preget av det å ta liv på trygg avstand og utfordringene knyttet til «data-spill-mentalitet». Med dette som bakteppe skal et uformelt forum i regi av CCW diskutere og forsøke å se på de etiske utfordringene med autonome våpensystem som enda ikke er utviklet. Denne bakgrunnen er det grunn til å tro preger forestillingene de har

om kommende konflikter og bruk av autonome system. En strategiske kontekst som tilsvarer Nato-deltakelsen i Afghanistan eller Irak kan vi da tenke oss at deltakerne ser for seg, og ikke en stat til stat konflikt med en teknologisk likeverdig motpart.

1.4 Regulering av militærmakten

Militærmakten kan reguleres på ulike måter. Folkeretten danner blant annet grunnlaget for den juridiske reguleringen av militærmakten og består av en samling juridiske traktater, overenskomster og sedvaner. Den delen som tar for seg krigshandlinger spesielt, kalles krigens folkerett. Krigens folkerett er basert på grunnholdningen om at mennesker skal spares for unødig lidelse og beskriver viktige bestemmelser om oppførsel i krig og definerer legitime mål, lovlige våpen og rett oppførsel (Syse, 2003, s. 55). De juridiske reguleringene dekker imidlertid ikke alt. De sier ikke noe om den dypere etiske begrunnelsen på reglene, for eksempel hvorfor det er viktig å kunne skille mellom sivile og stridende. For å sikre at folkeretten ikke skal bli utdatert og irrelevant kreves det en kontinuerlig etisk gjennomtenkning av de sentrale prinsippene distinksjon, militær nødvendighet, humanitet og proporsjonalitet (Forsvarets høgskole, 2013).

Den etiske diskursen er sentral for denne oppgaven og som en del av problemstillingen skal jeg drøfte utvikling av en etisk norm for regulering av autonome våpensystem. CCW er et organ som er opprettet for å regulere militærmakten juridisk gjennom sine traktater. Hensikten med CCW-konferansen er å se på om det er behov for at dødelige autonome våpensystem krever spesielle juridiske reguleringer før de eventuelt tas i bruk. Likevel ble etiske argument ofte løftet frem når eksempelvis juridiske perspektiv ble diskutert. Coker beskriver forholdet mellom etikken og det juridiske ved at når en gitt måte å handle på blir ratifisert av en stat, blir det gjort til en lov. «Ethics is concerned with how we should concern relations with others. When codified by the state they become laws» (Coker, 2008, s. 7).

Jussen blir i dette tilfelle en forlengelse av de etiske normene. Å etablere en slik norm kan komme i forkant, samtidig eller i etterkant av etablering av en juridisk regulering av militærmakten. Historisk har man ofte sett at jussen har beveget seg langsommere enn militærteknologien (Reed & David, 2007, s. 11). Det har resultert i at lovene sjelden kommer på plass før noe svært bekymringsverdig allerede har skjedd (Høiback, 2014, s. 281).

Ved utviklingen av autonome våpensystem stiller man de etiske og juridiske spørsmålene i forkant av at et systemene har blitt benyttet i krigføringen. Michael Møller, FNs undergeneralsekretær, argumenterte for muligheten nasjonene nå har til å være i forkant av grusomhetene og vedta et lovforbud før våpenet er utviklet. Møller uttrykker det på denne måten under åpningen av CCW: «All too often International law only responds to atrocities and suffering once it has happened. You have to opportunity to take pre-emptive action and ensure that the ultimate decision to end life remains firmly under human control» (Møller, 2014).

1.5 Oppgavens struktur

Oppgaven er strukturert i fem hovedkapitler. I innledningskapittelet aktualiserte jeg problemstillingen og klargjorde begreper og premisser. I det neste kapittelet vil jeg gjøre rede for hvilken teori jeg har lagt til grunn og hvordan jeg metodisk har arbeidet for å finne svar på problemstillingen. Analysen og drøftingen er delt i to separate kapitler. I analysekapittelet konsentrere jeg meg om å identifisere og analysere de etiske argumentene fra CCW-møtet. Deretter drøfter jeg funnene fra analysen i kapittel 4, og ser om det mulig å komme finne årsaken til hvorfor de ulike etiske argumentene blir løftet frem og diskutert. Avslutningsvis oppsummerer jeg funnene fra analysen og drøftingen i kapittel 5.

2 Teori, metode og metodikk

Forskningsspørsmålet denne oppgaven skal undersøke er hva som kjennetegner den etiske diskursen om dødelige autonome våpensystem. I tillegg skal jeg identifisere de etiske argumentene og drøfte hvordan dette danner grunnlaget for utvikling av en etisk norm. I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for hvordan jeg metodisk har gått frem for å undersøke problemstillingen. Jeg vil først beskrive studien og de metodiske valgene jeg har tatt. Deretter forklarer jeg hvorfor jeg støtter meg til et diskursetisk perspektiv for å beskrive hvordan etiske normer dannes. Ulike etiske perspektiv er sentrale når argumentasjonen som er identifisert i analysen skal drøftes og jeg vil derfor kort gjøre rede for hvordan jeg benytter meg av slike perspektiv i oppgaven. Til slutt i kapittelet presenterer jeg kildematerialet og beskriver primærkilder og sekundærkilder i oppgaven.

2.1 Kvalitativ casestudie

Analysen skal gjennomføres på debattinnlegg hentet fra det første ekspertmøtet i CCW som ble arrangert i Genève 13.-16. mai 2014 med mandat til å diskutere dødelige autonome våpensystem. Utvalget har stor bredde, og aktører med ulike meninger i forhold til regulering er godt representert. Møtet samlet en rekke anerkjente eksperter innenfor robotikk, forsvar og etikk, representanter fra den store paraplyorganisasjonen *Campaign to Stop Killer Robots* og delegater fra møtende nasjoner fra hele verden.

Jeg har valgt å studere uttalelsene fra ett spesifikt møte for å ha et avgrenset analysemateriale til å identifisere hvordan argumenter omkring autonome våpensystem dannes. En slik studie ligger tett opp til det som kalles casestudier eller tilfellestudier. Jeg støtter meg her til Ringdals forståelse av et casestudie «(...) som intensive undersøkelser av et lite antall case (analyseenheter) som kan være individer, familier, bedrifter, organisasjoner eller land, men også hendelser og beslutninger» (Ringdal, 2009, s. 149-150). Det er CCW-møtet i mai 2014, med de ulike innleggene aktørene i mellom, som er analyseenheten i denne casestudien.

Å fortolke debattinnleggene på denne måten tilsvarer det som kalles en kvalitativ empirisk studie. Jeg har valgt å tilnærme meg problemstillingen på en kvalitativ måte fordi det gir meg mulighet for å gå i dybden på det faktiske meningsinnholdet til delegatene. Dette er viktig for å kunne identifisere og analysere den etiske diskursen og for å dra nytte av disse funnene i

drøftingen. Swinton og Mowats beskrivelse av fordelene ved kvalitative undersøkelser, hentet fra McLeod, underbygger på en god måte hvorfor en slik tilnærming vil være nyttig i til å undersøke den problemstillingen jeg jobber med:

Qualitative research is a process of careful, rigorous inquiry into aspects of the social world. It produces formal statements or conceptual frameworks that provide new ways of understanding the world, and therefore comprises knowledge that is practically useful for those who work with issues around learning and adjustment to the pressures and demands of the social world (Swinton & Mowat, 2006, s. 31).

Fordelen ved å velge en empirisk kvalitativ casestudie er at alle de ulike innleggene fra delegatene som er analysert, er skrevet i samme kontekst, med samme mottakergruppe og innenfor den samme tidsperioden. Det har gitt oppgaven et unikt tidsbilde av hvordan den etiske diskusjonen var på dette tidspunktet. Dette ville jeg ikke fått dersom jeg hadde valgt en teoretisk tilnærming eller hadde hatt et kildetilfang som var hentet inn over en lengre tidsperiode. Kritikken til en slik tilnærming er særlig muligheten for etterprøvbarehet. For å gjøre min analyse sikrere har jeg derfor støttet meg til rapportene som CCW (CCW, 2014) og *Campaign to Stop Killer Robots* (Campaign to stop killer robots, 2014) skrev i etterkant av konferansen. Dette blir en form for metodetrianglering, fordi en slik bruk av sekundærkilder er en annen tilnærming enn primærkildene som i hovedsak er benyttet.

2.2 Diskursetikk

For å identifisere og analysere den etiske diskursen, argumentene som blir fremført og muligheten for å utvikle normer for regulering av autonome dødelige våpensystem, vil jeg anlegge et diskursetisk perspektiv. Denne analysemetoden legger vekt på at etiske beslutninger eller handlingsnormer skal være bygget på en åpen og informert diskusjon, hvor alle involverte blir oppfattet som likeverdige parter. Diskursetikken vektlegger samtidig at det skal utvikles regler for en samtale som sikrer konsensus. Habermas betegner diskurser som en fortsettelse av kommunikative handlinger med andre midler (Eriksen & Weigård, 1999, s. 110). Han opererer med tre ulike diskurstyper, den teoretiske, pragmatiske og moralske. Den etiske diskursteorien legger opp til at dersom en interaksjon fremstår som problematisk, fordi man er uenig om ting i handlingskonteksten, må stridsemnet løftes ut av sammenhengen for å løse problemet gjennom systematisk argumentasjon for å skape ny enighet. Denne argumentasjonsfasen vil være

forskjellig om det er problemer av pragmatisk, etisk eller moralsk art (Eriksen & Weigård, 1999, s. 111).

CCWs tilnærming til å debattere dødelige autonome våpensystem minner om hvordan diskursetikken er tenkt å være. På dette uformelle møte kommer ulike deltakere sammen for å diskutere og bryne meningene på hverandre. Fordi møtet er uformelt er alle tilnærmet likeverdige i diskusjonen, uavhengig av om de representerer en nasjon, organisasjon eller om de er hentet inn som eksperter.

Habermas har utviklet en formal teori om hvordan praktiske diskurser kan begrunne normer for handlinger. Teorien kan kalles formal ved at den gir en oppskrift på hvordan et spørsmål om rettferdighet kan løses, men sier ikke noe om hva som er det rette svaret på de moralske utfordringene. Det skal overlates til partene som er berørt å komme til enighet gjennom diskusjon. Derfor utleder han et diskursprinsipp som sier at «En norm kan bare gjøre krav på gyldighet når alle som den kan tenkes å angå, kommer (eller ville komme) til enighet som deltakere i en praktisk diskurs om at denne normen gjelder» (Eriksen & Weigård, 1999, s. 117). Og det er nettopp denne type utforming av normer som delegatene på CCW-møtet skal komme til om autonomi i våpensystemene. Møtet blir et eksempel på det diskursetikken kaller diskusjon mellom berørte parter og en viktig arena for diskusjon, om enn ikke den eneste arenaen for normdanning. Det er viktig å understreke at hensikten med denne oppgaven ikke er å vurdere om det er mulig å komme til en slik enighet, men å identifisere og drøfte de etiske argumentene som blir løftet frem av deltakerne på en av diskusjonsarenaene.

2.3 Etiske perspektiv

Oppgaven skal analysere og drøfte den etiske diskursen, deriblant de etiske argumentene som blir fremført. For å drøfte de ulike argumentene, knytter jeg analysen til ulike etiske teorier. Lunde (2009) skriver at etisk teori gir bakgrunn og forutsetningen for å analysere og gjennomføre en etisk drøfting. Når jeg i oppgaven skal analysere og drøfte denne diskursen ser jeg på slik teori som verktøy for å gjennomføre drøftingen.

Etikk er beskrevet som et fagområde som griper inn i mange andre fagområder, og som tar for seg grunnleggende felt som virkelighetsforståelse og menneskesyn. Etiske refleksjoner, tilsvarende det deltakerne på CCW-møtet foretar seg, foregår ikke i et tomrom, men er et

komplekst samvirke mellom ulike faktorer.

Lunde (2009) påpeker at etisk handling kan sees på med utgangspunkt i tre hovedperspektiver, konsekvensetikk, pliktetikk, dydsetikk. En antakelse er at særlig perspektiv fra dydsetikken og pliktetikken kan brukes til å forstå den ulike etiske argumentasjonen omkring autonome våpensystem. Dette vil bli drøftet nærmere i kapittel 4. Kort beskrevet handler dydsetikken om å bli dyktige til å leve et godt liv og gjøre gode handlinger. De som er gode på dette gjenkjennes av hvordan tankene og følelsene blir brukt og hvordan man handler. I dydsetikken er fokuset på aktørperspektivet og de mellommenneskelige forholdene er viktige. Den praktiske klokskapen blir sett opp mot jussens «blinde gudinne» (Kversøy, 2005, s. 79). Dydsetikken legger samtidig vekt på det kloke og tenkende mennesket som har gode intensjoner som det ønsker å gjennomføre gjennom en god prosess.

Pliktetikken legger mer vekt på normer og regler enn dydsetikken. I dette perspektivet knyttes de etiske pliktene til selve handlingen. Dersom en handling samsvarer med en etisk plikt, defineres den som etisk akseptabel. Søkelyset settes altså på handlingen i seg selv, ikke på den etiske aktøren eller på handlingens konsekvenser (Lunde, 2009, s. 19). De to perspektivene må ikke forstås å stå i et hierarkisk forhold til hverandre, men snarere å representere ulike perspektiver på etiske problem. Perspektivene blir et virkemiddel for å belyse en sak fra flere sider og er på mange måter derfor komplementære. I kapittel 4 vil tilnærmingene benyttes som hjelpemiddel i drøftingen av de etiske argumentene.⁶

2.4 Metodisk fremgangsmåte

Basert på det diskursetiske perspektivet og forskningsspørsmålet i problemstillingen har jeg anlagt en metodikk tilpasset denne oppgaven. Jeg støtter meg til Swinton og Mowats beskrivelse av forholdet mellom metode og metodikk:

Methodology is connected to method, but in a particular way. The term methodology has a number of different meanings. Formally it relates to the study of methods. More broadly, the term methodology has to do with an overall approach to a particular field. It

---

⁶ En annen vei å gå i oppgaven hadde vært å se på hvordan argumentene plasserer seg i kriteriene i rettferdig-krigstradisjonen. Fordi min intensjon har vært å se deskriptivt på utsagnene valgte jeg å ikke gå videre på dette i drøftingen.

implies a family of methods that have in common particular philosophical and epistemological assumptions. (Swinton & Mowat, 2006, s. 74-75).

Alle innleggene som er tilgjengelig på engelsk er lest og de etiske argumentene er trukket ut av teksten. Der hvor bare foredragsplansjer har vært tilgjengelig på engelsk, har jeg også støttet meg til lydfilen i analyseringen av innholdet. De etiske argumentene er deretter analysert og systematisert for å identifisere eventuelle mønstre. Intensjonen med dette var å se om den etiske argumentasjonen samler seg om noen ytterpunkter. Med etiske argument forstår jeg i denne oppgaven den vurderingen som ulike aktører gjør for å komme frem til hvordan de ønsker at samfunnet bør være og hvordan de ønsker at mennesker skal samhandle. En slik etisk vurdering oppleves ofte som nødvendig når innholdet i moralen ikke lenger er klart.⁷ Hvordan man moralsk skal forholde seg til de mulige autonome våpensystemene blir da et typisk spørsmål på hva som krever etisk refleksjon.

For å gå i dybden på tekstene vil jeg også bruke metodikk fra tradisjonell språkanalyse for å identifisere nærmere hvordan språket formidler og uttrykker ulike holdninger, ideologier og målsettinger. Grunnantakelsen blir at språk ikke formidler en nøytral virkelighetsbeskrivelse, men har med seg et bestemt perspektiv (Grue, 2011, s. 112).

2.5 Kildebruk

Som grunnlag for analysen benytter jeg innleggene fra delegatene. Å kunne bruke primærkilder gir oppgaven tilgang til førstehånds informasjon fra debatten uten at innleggene er tolket av andre. Følgende primærkilder utgjør utvalget:

- 56 innlegg fra representanter for ulike nasjoner. I alt deltok 87 nasjoner på konferansen, men bare innlegg fra 56 nasjoner er tilgjengeliggjort på CCWs hjemmeside og er derfor en del av utvalget. Fem nasjoner uttaler tydelig at de går inn for et forbud. Dette er Pakistan, Egypt, Vatikanstaten, Cuba og Ecuador.⁸ De andre nasjonene er mer varsomme i sitt ståsted, men ingen uttaler tydelig at autonome våpensystem er noe de virkelig ønsker (Campaign to stop killer robots, 2014, s. 4). Når det refereres til innlegg fra nasjonene oppgis dette som (Delegat fra x-land, 2014) fordi navnet på delegatene ikke er

---

⁷ I oppgaven skiller jeg mellom moral og etikk ved at moral er de normer, dyder og verdier som individet følger, mens etikk mer er en refleksjon over innholdet i moralen.

⁸ Cuba og Ecuadors innlegg er på spansk og derfor ikke analysert.

oppgitt.

- 15 innlegg fra representanter for ulike ikke statlige organisasjoner, inkludert den internasjonale komiteen for røde kors (ICRC). Alle organisasjonene som deltok på konferansen er medlem av paraplyorganisasjonen *Campaign to Stop Killer Robots*. Når det refereres til innlegg fra organisasjonene oppgis dette som (Delegat fra x-organisasjon, 2014) fordi navnet på delegatene ikke er oppgitt.
- 17 innlegg fra representanter inviterte eksperter fra forsvarssektoren, industrien og ulike forskningsmiljø.
- Tre innlegg fra representanter fra ulike deler av FN, inkludert FNs kontor for nedrustning og The United Nations Institute for Disarmament Research (UNDIR).

I drøftingsdelen benytter jeg meg av sekundærkilder for å plassere funnene fra analysen inn i den pågående debatten. Jeg har i stor grad avgrenset sekundærkildene til å omhandle litteratur som spesifikt tar for seg dødelige autonome våpensystem, og har ikke inkludert i særlig grad litteratur som problematiserer dagens bruk av droner. Særlig har det vært mange interessante artikler i *Journal of Military Ethics* hvor det pågår en spennende fagdebatt om autonome våpensystem.

3 Analyse av etiske argumenter

Hovedhensikten med CCW-konferansen i 2014 var å diskutere om det var behov for en regulering i utviklingen og bruken av de autonome våpensystemene. En kategorisering viste at delegatene henter argumenter både fra den politiske, etiske og militære sfæren når de vurderer de autonome systemene. Denne oppgaven skal konsentrere seg om den etiske argumentasjonen til delegatene. I dette kapitlet vil jeg derfor identifisere og analysere de etiske argumentene som deltakerne vektlegger.

Ved en nærlesing av tekstene identifiserte jeg fire hovedtemaer innenfor etisk argumentasjon: Den første dimensjonen vektlegger at bare mennesker og aldri maskiner kan ta beslutninger som leder frem til et dødelig angrep. Den andre dimensjonen tar til orde for at bruken av autonome våpensystem er starten på en negativ utvikling, en såkalt «slippery slope»-tankegang. Mange av delegatene vektla også sterkt viktigheten av å forby de autonome systemene i et «bedre føre var»-perspektiv. Den fjerde dimensjonen som ble identifisert hadde en mer instrumentalistisk argumentasjon og la vekt på at autonome våpensystem kunne utvikles til å følge krigens lover og tilføre militærmakten noe positiv.

Mange av delegatene fra de ulike nasjonene har ikke et konkret standpunkt i forhold til hvordan de mener reguleringen skal gjennomføres. Andre delegater, spesielt de fra de frivillige organisasjonene, har et helt klart budskap når de uttaler seg fra talerstolen. Uansett holdning til regulering, kommenterer mange at det er etiske utfordringer med en økende grad av autonomi i våpensystemene, selv om ikke alle konkretiserer hva de legger i disse utfordringene. Aktørene beveger seg mellom de ulike retningene når de diskuterer de etiske utfordringene og det er ikke slik at en aktør bare henter argumenter fra en dimensjon.

3.1 Bare mennesker kan beslutte om liv og død

Den første etiske argumentasjonen som ble identifisert, vektlegger at avgjørelsen om liv og død aldri kan overlates til et autonomt våpensystem. Denne oppfatningen er uavhengig av om et slikt våpensystem en gang i fremtiden kan ta avgjørelser på en bedre måte enn menneskestyrt system. Dr. Peter Asaro er kanskje den som eksplisitt fremmer argumentene sterkest på

konferansen.⁹ Han kaller dette «ugh-faktoren» og beskriver dette som «den moralske følelsen» som han argumenterer for at bare mennesker kan ha. Han påpeker i sitt innlegg at maskiner ikke kan ta moralske beslutninger, uansett hvor komplekse og presise de blir: «Allowing automatic processes to decide to actively take human lives diminishes the value of human life» (Asaro, 2014). For å hindre dette, argumenterer Asaro for at det nå er viktig å etablere en felles norm som går i mot utvikling og bruk av autonome våpensystem, slik at det blir uaktuelt for noen militærmakt å benytte seg av slike system.

At militærmakten har en meningsfull menneskelig kontroll over beslutninger som gjelder liv og død, er vanskelig å finne delegater som eksplisitt uttrykker at de er uenig i. Som vist i innledningskapittelet er de dødelige autonome systemene så langt verken definert eller i operativ bruk. Det gjør at delegatene ikke trenger å legge det samme i hva de forstår med begrepet. Representanten fra Pakistan er en av delegatene som har uttrykt at et forbud er ønskelig og argumenterer til tilhørernes følelser gjennom sitt åpningsinnlegget. I innlegget kommer han blant annet inn på hvorfor han mener det er uetisk å ikke ha mennesker involvert:

AWS are by nature unethical, because there is no longer a human in the loop and the power to make life and death decisions are delegated to machines which inherently lack compassion, morality and intuition (Pakistansk delegat, 2014) .

Gjennom hele innlegget forsøker han å vise hva som gjør det galt å bruke maskiner til å ta beslutninger om liv og død. Hva som er en god militær beslutningstaker er ikke enkelt å konkretisere, verken i denne diskusjonen eller innenfor faget militært lederskap. Kandidaten fra Pakistan karakteriserer robotene til å mangle intuisjon, moral og medlidenhet og dermed er de uetiske som beslutningstakere. Med en slik beskrivelse av hva en maskin ikke er, beskriver han samtidig hva som er viktig for en ekte soldat, nemlig å ha medlidenhet, moral og intuisjon. På denne måten forsøker han å vise at moral er mer enn rasjonalitet, ved å knytte følelser sammen med moral.

---

⁹ Dr Peter Asaro fra Stanford Law School er en av ekspertene som uttaler seg på CCWs konferansen. Han er også en av talspersonene for organisasjonen *Campaign to Stop Killer Robots* og visepresident i organisasjonen *International Comitee Comittee for Robots Arms Control* (ICRAC) som også deltar på konferansen. Uttalelsen som analyseres holdt han som etikk-professor under sesjonen for «Etikk og Sosiologi» på konferansen.

Mens mange av delegatene vektlegger at autonome våpensystem må følge folkeretten, går dette argumentasjonsperspektivet lenger og tar til orde for at systemene må begrenses av mer enn bare krigens regler. Argumentasjonen trekker frem at selv om systemene skulle følge loven, har de likevel ikke den ønskelige etiske standarden som kreves. Delegaten fra PAX er helt konkrete på at det å diskutere det legale ikke er det mest fruktbare i denne diskusjonen:

Because by narrowing our scope to the legal framework, we might neglect the larger and far more important realm of moral and ethical issues. We believe this ethical objection is so important that even if these machines would in theory be able to comply with international law, we should not allow them to be developed, let alone deployed under any circumstances. We cannot reduce complex issues of morality into purely technical issues of legality (PAX' delegat, 2014).¹⁰

Å gå bakenfor det å karakterisere noe som lovlig eller ulovlig, og komme frem til hvilke moralske standarder som er ønskelig i et samfunn er krevende. Representanten fra PAX peker her på at moral er noe mer enn bare det å følge loven, og sier at det er umulig å redusere komplekse saksforhold innenfor moral, til tekniske beskrivelser innenfor jussen.

Delegaten fra Vatikanstaten argumenterer gjennom hele sitt åpningsinnlegg for et forbud av autonome våpensystem og hevder på tilsvarende måte at det å følge internasjonal humanitær lovgiving ikke er nok for at slike system skal tas i bruk: «The Holy See supports the view that autonomous weapon systems have, like drones, a huge deficit which cannot be addressed only by respecting the rules of IHL» (Vatikanstatens delegat, 2014).¹¹ For Vatikanstaten er mennesket suverent og selv om det i kampens hete kan ta gale avgjørelser, er det ikke mulig å erstatte eller programmere slike avgjørelser, sier delegaten. Han avviser de som ønsker å programmere autonome roboter til å bli etiske. Delegaten argumenterer på samme måte som Asaro med at en maskin aldri vil få etisk beslutningsevne og derfor aldri ta moralske beslutninger om liv og død.

Delegaten fra Pakistan gjør også direkte sammenligninger mellom dagens droneangrep, som de selv er offer for, og fremtidens autonome våpensystem. Med det trekker han det negative vedhenget droner har fått etter USAs bruk av droner inn i debatten:

---

¹⁰ PAX er en nederlandske fredsorganisasjonen og med i paraplyorganisasjonen *Campaign to Stop Killer Robots*.

¹¹ International humanitarian law (IHL)

Like drones, civilians could be targeted and killed with LAWS through so-called signature strikes. The breaches of State sovereignty – in addition to breaches of International Humanitarian Law and International Human Rights Law – associated with targeted killing programs risk making the world and the protection of life less secure with LAWS in the equation (Pakistansk delegat, 2014).

Mange aktører ønsker trolig ikke å trekke inn droner i debatten om autonome system, fordi de ikke ønsker noe forbud mot droner. Delegaten fra Pakistan velger antakelig her bevisst å spille på den skepsisen som er etablert for droner, og argumenterer for at de autonome våpensystemene er som droner, bare med en enda dårligere etisk standard. Representanten fra Sverige uttrykker sitt forhold mellom menneske og maskinen på denne måten: «Sweden believes that when it comes to decisions on the use of force against persons, humans should never be out of the loop» (Svensk delegat, 2014). Mange av delegatene sier på tilsvarende måte at mennesker må være involvert, men utdyper ikke i detalj i hvor stor grad. Delegaten fra Tyskland gir uttrykk for den samme holdningen på denne måten: «Let me be very clear from the beginning. Germany does not intend to have any weapon systems that take away the decision about life and death from men» (Tysk delegat, 2014).

Representanten fra Human Right Watch bringer de tidligere nedrustningsutfordringer inn i debatten:

When a weapon is objectionable not just because of misuse, but because of its very nature, then additional and specific international law is warranted. That was the case of cluster munitions, antipersonnel mines, blinding lasers, chemical weapons, biological weapons, and poison gas, and it should be the case for fully autonomous weapons (Human Right Watches delegat, 2014).¹²

Ut av dette sitatet kan det tolkes at representanten mener autonome våpensystem er upassende, tilsvarende klaseammunisjon, antipersonellminer, blindende laser, kjemiske våpen, biologiske våpen og giftgass. Innenfor disse våpentypene er det allerede etablert en etisk og juridisk norm for at ikke slike våpen skal brukes i en væpnet konflikt eller krig. Human Right Watch-

---

¹² Human Right Watch er en menneskerettighetsorganisasjon og med av paraplyorganisasjonen *Campaign to Stop Killer Robots*

representanten ser her autonome våpen på samme måte og bruker det som et retorisk grep for å etablere samme forståelse blant de andre delegatene.

Mange av delegatene, både de frivillige organisasjonene og nasjonene trekker frem ordet verdighet, og bruker det engelske ordet *dignity*, når de skal argumentere for av at bare mennesker skal bestemme over liv og død. Heyns problematiserer i sitt innlegg hvilke etiske utfordringer samfunnet står overfor:

*Which right should prevail in the event of a conflict between the right to life and the right to dignity? It may be that the choice is as stark as asking what is preferable: that fewer lives are lost but those who die do so in an undignified way, or that more people die but their deaths are more dignified? (Heyns, 2014)*¹³

Dignity er et sterkt verdiladet ord som også står sentralt i ulike resolusjoner og deklarasjoner, blant annet i menneskerettighetene¹⁴. Vi kan derfor anta at de fleste nasjoner ønsker å bli identifisert med dette begrepet. Eksempelvis viser representanten fra Kroatia til retten til liv og verdighet i sitt innlegg:

It is vital to maintain human control over the decision to kill another human being. This conviction is not exclusively attached to any specific nation or international stakeholder; rather it is a question of firm belief that even in times of war humanity should preserve those rights that are deeply rooted in our common being – the right to life and the right to dignity (Kroatisk delegat, 2014)

På CCWs konferanse virker det som det nesten er umulig for en delegat fra en nasjon å hevde at de vurderer å utvikle fullt autonome våpensystem. Dette kan nok tyde på at de opplever at den etiske normen så langt ikke godtar selvstyrte roboter brukt i krig og at de derfor ikke ønsker å være tydelige med et slik standpunkt ennå. Hovedinntrykket er at de aller fleste fremdeles er i lyttemodus og ikke vil forplikte seg til en klar politisk linje. Det å bare ville ha mennesker som

---

¹³ Dr Christof Heyns fra Universitetet of Pretoria i Sør-Afrika har også vært FNs spesialrapportør og har uttalt seg kritisk til blant annet CIAs bruk av droner. Uttalelsene som analyseres i oppgaven holdt han som juridiskekspert under sesjonen «Juridiske aspekter».

¹⁴ Begrepet *dignity* går igjen i flere av menneskerettighetene og begrepet er tydelig allerede fra første artikkel: «All human beings are born free and equal in dignity and rights».

handlende aktør, reiser det fundamentale etiske spørsmålet om det er mulig å gjøre en maskin til en moralsk aktør. Kan en maskin, som selv ikke kan respektere et annet menneske, ta liv – uten at det går utover verdigheten i et samfunn?

Diskusjonen blant delegatene som vektlegger dette perspektivet argumenterer med at uansett om de autonome våpensystemene blir utviklet slik at de klarer å ivareta forpliktelsene i folkeretten, så er vurderinger om andres liv og død så unike at de ikke kan overlates til maskiner med kunstig intelligens. Viktigheten av meningsfull menneskelig kontroll med systemene fremheves, selv om det er usikkert om delegatene legger det samme i denne kontrollen, siden systemene ennå ikke er definerte. Begrepet verdighet er tydelig blant mange av delegatene og brukes både for å beskrive aktørene og selve handlingen, men særlig for å vise at handlinger også sier noe om verdigheten i samfunnet.

3.2 Frykten for «slippery slope»

Denne måten å argumentere på er basert på en frykt om at dersom dødelige autonome system først tillates, så vil det være starten på en institusjonalisering og normalisering. Det igjen vil kunne føre til at maskiner vil brukes i stadig flere situasjoner og på flere og større områder. En slik utvikling brukes for å karakterisere at samfunnsmoralen går i utforbakke. Slike dystre framtidsscenarioer er det flere som tar til orde for og hevder autonome system kan føre med seg en rekke utilsiktede konsekvenser. Delegaten fra Vatikanstaten uttrykker redselen for denne skråplanstanken eksplisitt og påpeker at gode intensjoner innenfor robotisering kan føre med seg utilsiktede konsekvenser: «Good intentions could be the beginning to a slippery slope» (Vatikanstatens delegat, 2014).

Mange aktører, både innenfor de frivillige organisasjonene, men også delegatene fra nasjonene mener at autonome våpensystem kan få uante negative følger. Representanten fra ICRC¹⁵ begrunner sin motstand mot slike system blant annet med faren for global fred og sikkerhet. Han underbygger skråplansargumentasjonen med å uttrykke en redsel for hva som vil skje om de autonome våpensystemene skulle bli operative. Delegaten frykter systemene vil spre seg raskt og

---

¹⁵ *International Committee for Robot Arms Control (ICRAC)* er en ikke statelig organisasjon stiftet i 2009. Organisasjonen består av forskere og eksperter og arbeider for en regulering av autonome system. ICRAC er en del av paraplyorganisasjonen *Campaign to Stop Killer Robots*.

samhandle på måter som ingen er forberedt på (ICRACs delegat, 2014). Når ICRAC-representanten argumenterer med en slik skråplansargumentasjon vil de ha en annen autoritet enn de typiske fredsorganisasjonene fordi ICRAC består av eksperter innenfor fagfeltet. Organisasjonen har derfor et noe annet kompetansetilfang enn de typiske organisasjonene, selv om de også er med i paraplyorganisasjonen *Campaign to Stop Killer Robots*. Når representanten hevder at autonome våpensystem vil kunne være til skade, kan jeg anta at argumentasjonen står sterkere enn når det kommer fra noen av de andre organisasjonene. I sluttkommentaren illustrerer ICRAC-representanten godt kriteriene for en slik skråplanstankegang: «If not prohibited, they will likely proliferate rapidly, trigger arms races, lower the threshold to war, interact in ways no one is prepared for, and undermine the right to life» (ICRACs delegat, 2014).

Også påstanden om at autonome våpensystem vil senke terskelen for å gå til krig deles av flere. Noen peker også på muligheten for at dette vil øke antallet kriger og gjøre nedrustning vanskeligere. Delegaten fra Pakistan, som gjennom hele konferansen er en kritisk stemme til utvikling av autonome våpensystem, viser til frykten for at slike system vil senke terskelen for å gå til krig og påpeker i sitt innlegg at han tror det kan føre til oftere bruk av makt: «LAWS will lower the threshold of going to war resulting in armed conflict no longer being a measure of last resort. Consequently, the resort to the use of force in war may become a more frequent phenomenon» (Pakistansk delegat, 2014). Representanten fra Tyskland, som vi tidligere har sett har vært tydelig på at landet ikke vil ha maskiner til å ta beslutninger om bruk av vold, imøtegår noe av påstanden om at de nye systemene vil senke terskelen for å gå til krig og spør retorisk om ikke risikoen da heller vil være til stedet på et annet nivå. Han uttaler: «(...) of course, there is the question of how autonomous weapons systems would change our attitude to war and our methods of warfare if they ever came into being. Would states be really more willing to start wars if their own soldiers face fewer» (Tysk delegat, 2014). Representanten fra Vatikanstaten følger opp skepsisen og sier at det å ville sørge for bedre egenbeskyttelse er legitimt, men med få falne kan den innenrikspolitiske kostnaden med å gå til krig bli mindre viktig. Delegaten hevder «this represents an important deterrent to overly-hastened military action, and is a deterrent that should not be lightly disregarded» (Vatikanstatens delegat, 2014). Også de ikke statelige organisasjonene argumenterer med at våpensystemene kan flytte grensen for når det er aktuelt for et land å gå til krig. Den eksklusive organisasjonen av kvinnelige nobel-pris-vinnere hevder på samme måte at autonome system gjør det enklere å gå til krig: «On the flip side, many fear

that leaving the killing to machines might make going to war easier and shift the burden of armed conflict onto civilians» (Williams, 2014).

Dehumanisering av militærmakten er også en del av det jeg har definert som skråplansargumentasjonen. I oppsummeringen av den etiske sesjonen på møtet trekker ambassadør Pedro Motta Pinto Coelho fra Brasil frem nettopp dehumaniseringen som en effekt av eventuelle autonome våpensystem (Coelho, 2014). Kanskje det er for å kontrastere den noe dystre fremtidskarakteriseringen han etterpå nærmest garanterer for at det også fremover er mennesker som skal bygge historien – og ikke maskiner. Representanten fra Vatikanstaten påpeker også at innføring av et slikt våpensystem vil føre med seg en ytterligere dehumanisering:

(...) to recognise that the development of complex autonomous weapon systems which remove the human actor from lethal decision-making is short-sighted and may irreversibly alter the nature of warfare in a less humane direction, leading to consequences we cannot possibly foresee, but will in any case increase the dehumanisation of warfare (Vatikanstatens delegat, 2014).

Dette tekstutdraget beskriver autonome våpensystem på ulike negative måter. Han bruker ord som kortsiktig, irreversibelt og mindre humant, alle tre ordene er negativt ladet og bygger opp om delegatens intensjon, som er å tegne et negativt bilde av slike typer våpen. Ved å si at utviklingen leder til konsekvenser vi ikke kan forutse, men som uansett vil dehumanisere militærmakten, avslutter han med å språklig bygge opp et bilde på den negative spiralen han argumenterer for, og som settes i gang med autonome våpensystem.

Også ekspertene anlegger en «slippery slope»-tilnærming og påpeker hvilke uheldige endringer autonome system kan medføre dersom de blir gjort operative. Eksperten Dr. Paul Scharre fokuserer særlig på potensialet for uhell som leder til utilsiktede eskaleringer eller tilfeldige kriger.¹⁶ «Potential for accident that lead to unintentional escalation or accidental wars. Urgent need for states to develop rules of the road for appropriate use of autonomy in weapons. Strategic stability a concern for all states» (Scharre, 2014). Scharre er ikke en av dem som ønsker et forbud for systemene, men bruker argumentasjonen til å forstå at det er viktig for statene å utvikle regler

---

¹⁶ Dr Paul Scharre er fra Center for a New American Security. Han har bakgrunn fra det amerikanske forsvaret. Uttalelsene som analyseres holdt han som teknisk ekspert under temabolken om «Tekniske utfordringer» på konferansen,

for å sikre forsvarlig bruk av våpenet. På denne måten har han en annen agenda enn organisasjonene som argumenterer innenfor samme etiske argumentasjonsrekke.

Dr Mark Hagerott presenterer innføringen av autonome våpensystem som den største endringen som har skjedd innen krigføring siden skytevåpen ble tatt i bruk på slutten av 1500-tallet (Hagerott, 2014).¹⁷ Med å gi de nye systemene en slik sentral plass åpner han for at autonome våpensystem kan være starten på et «slippery slope» som igjen kan få verden til å gå nedover i et svært dystert profeti. Delegaten fra Pakistan referer også til at dødelige autonome våpen er den neste revolusjonen i bruken av militærmakten tilsvarende utviklingen av krutt og atomvåpen:

Lethal autonomous weapon systems, or LAWS, are rightly being described as the next revolution in military affairs, at par with the introduction of gun powder and nuclear weapons. In the absence of any human intervention, such weapons in fact fundamentally change the nature of war (Pakistansk delegat, 2014).

Den pakistanske delegaten advarer at dersom det ikke skjer en regulering, vil slike våpen kunne endre krigens natur. Ved å sammenligne autonome våpen med atomvåpen, blir også atomvåpenets alvor trukket inn i diskusjonen og aktualiserer utfordringen som knytter seg til autonome system. Kroatias delegat uttaler også at han tror bruken av autonome våpensystem kan få stor innvirkning på militærmakten: «LAWS can fundamentally change they way of fighting wars and conduct of armed conflicts and of course could represent a serious threat for civilians» (Kroatisk delegat, 2014).

Noen nevner også frykten for at teknologien havner i gale hender som en negativ konsekvens og argumenterer derfor for at det bør forbys. Det er særlig delegatene fra Østerrike og Egypt som argumenterer på denne måte. Delegaten fra Østerrike sier « (...) once the technology is in place, proliferation to irresponsible users, among them certain non-state actor, will inevitably become a danger» (Østerrikes delegat, 2014). Delegaten fra Egypt nevner faren for at slike våpen kan havne i gale hender som en innvending mot autonome våpensystem på samme måte som verdien av menneskeliv:

---

¹⁷ Dr Mark Hagerott er tidligere kaptein i den amerikanske marine, nå forsker ved United States Naval Academy. Han holdt en presentasjon under temabolken om «Operasjoner og militære aspekt».

(...) the relevant considerations in this regard, particularly with reference to the issue of the possible ramifications on the value of human lives, the calculation of the cost of war, as well as the possibility of the acquisition of this weapon by terrorist and organized crime networks (Egyptisk delegat, 2014).

Delegaten fra Egypt vil gjennom sitt innlegg bevege diskusjonen til å forstå at et forbud er det beste. At delegaten fra Egypt velger å trekke frem muligheten for at autonome våpen kan havne hos kriminelle, kan ha sammenheng med Egypts beliggenhet i Nord-Afrika som en urolig region med mange konkurrerende grupper som kjemper om statsmakten.

Innfor «slippery slope»-dimensjonen vektlegger delegatene et pessimistisk syn på fremtiden. Når de argumenterer ser de innføringen av autonome våpensystem som starten på en destruktiv samfunnsutvikling. Delegatene peker på mange utilsiktede følger. Det kan ha negativ innvirkning på verdensfreden, senke terskelen for å gå til krig, medføre våpenkappløp, endring i krigføringen og bli tatt i bruk av kriminelle, i tillegg til en rekke utilsiktede konsekvenser. Denne måten å argumentere på minner om et dystopisk syn. For noen av aktørene kan det være et retorisk grep for å bevege den etiske diskursen om autonome våpensystem i den retningen de ønsker. Ved å argumentere for at en innføring av slike system er det som får de negative dominobrikkene til å falle, blir det en måte å argumentere retorisk på.

3.3 Vil forby for å være «bedre føre var»

Svært mange av aktørene uttrykker en skepsis til de autonome våpensystemene fordi de ikke tror det er mulig å utvikle maskiner som følger internasjonal humanitær rett, særlig distinksjon og proporsjonalitet¹⁸. Autonome våpensystem vil bare føre til større lidelse både blant sivile og stridende. Derfor bør systemene reguleres og forbys under et «bedre føre var»-prinsipp. Dette har

---

¹⁸ Krigens folkerett krever at det skilles mellom stridende personer og militære objekter, som er lovlige mål i en væpnet konflikt, og sivile personer og objekter, som må beskyttes og respekteres. Militære operasjoner kan kun rettes mot lovlige mål. Å skille mellom lovlige mål og sivile kalles distinksjonsprinsippet. Prinsippet om proporsjonalitet forutsetter at det militære fortrinnet man forventer å oppnå med et angrep, må veies opp mot de sivile tap og skader som angrepet forventes å medføre (Forsvarets høgskole, 2013).

dannet grunnlag for den tredje identifiserte måten å argumentere omkring etiske utfordringer knyttet til autonome våpensystem.

At nye våpensystem må følge internasjonal humanitær lovgiving, er noe alle aktørene på møtet gir uttrykk for. De som argumenterer innenfor denne type argumentasjon hevder at autonome våpensystem aldri vil kunne følge denne lovgivingen. Særlig er det frykten for at flere sivile blir drept og at det også begås større skader i angrepene enn nødvendig, som gjør at det argumenteres med at autonome våpensystem bør reguleres. Representanten fra Norge stiller et retorisk spørsmål i sitt åpningsinnlegg: «Could a fully autonomous weapons system be designed to tell if a soldier is trying to surrender, or to distinguish between a combatant and a civilian?» (Norsk delegat, 2014). Selv om Norge stiller dette spørsmålet, og erkjenner etiske utfordringer med våpensystemene, går delegaten ikke lenger i å flagge noe normativt standpunkt. Norge har tidligere vært en tydelig aktør i nedrustningsarbeidet, både når det gjaldt klaseammunisjon og anti-personell-miner, men utsagnet på konferansen tyder så langt ikke på at Norge har tenkt å ta en tilsvarende posisjon denne gangen. Representanten fra Vatikanstaten deler Norges skepsis og lurer på om distinksjon er mulig å programmere? (Vatikanstatens delegat, 2014) Den pakistanske delegaten understreker at det er komplekst å følge krigens folkerett og er skeptisk til at en maskin kan gjennomføre slike vurderinger: «These rules can be complex and entail substantive decision making requiring human judgement» (Pakistansk delegat, 2014). Felles for denne argumentasjonen er at de ikke har tro på at ny teknologi, i dette tilfelle dødelige autonome våpensystem, vil føre noe godt med seg. Derfor ønsker de ikke å vente å se om hvilken innvirkning teknologien vil få.

Delegaten fra Tsjekkia forsøker å konkretiserer debatten ved å gi eksempler som viser at balansen mellom humanitære hensyn og kravene om sikkerhet for de stridende aldri har vært enkle. Han mener at delegatene må se på hvordan sivile og stridende skal beskyttes før de autonome systemene er utviklet (Tsjekkisk delegat, 2014). Amnesty Internasjonal er en av organisasjonene som uttrykker tydelig at de ikke tror disse systemene vil kunne følge krigens folkerett, særlig ikke med tanke på kravet om å skille stridene og sivile, og samtidig ta nok hensyn til å minimalisere sivile skader og til å kunne evaluere proporsjonaliteten i angrepet. Amnesty trekker også ikke-dødelige autonome våpen inn og ønsker å få ett forbud også mot de (Amnesty Internationals delegat, 2014). Dermed bruker de debattarenaen til å også å fremme egen agenda.

Den japanske fredsorganisasjonen AAR gjør en sammenligningen til utviklingen av atomvåpen under den andre verdenskrig og sier at om noen hadde stoppet utviklingen av atombomben, ville tragedien i Hiroshima og Nagasaki aldri ha skjedd.¹⁹

(...) we should make a preemptive and comprehensive ban the development, production and use. We believe that lethal autonomous weapons are one of those weapons, which would not meet the requirements of international humanitarian and human rights law (AARs delegat, 2014).

Ved å trekke inn atombomben som Japan ble utsatt for i 1945, identifiserer den japanske organisasjonen seg med mulig ofre for kommende autonome våpensystem. Den etiske begrunnelsen for å benytte atomvåpen mot Japan for å få en rask avslutning på krigen, har også en annen amoralsk side. Dette blir trukket inn i debatten og overført til diskusjonen om autonome våpensystem.

Som en del av føre- var argumentasjonen inkluderer jeg også delegatene når de stiller spørsmål til om et autonomt våpensystem kan være juridiske og ikke minst moralsk ansvarlig for handlingene det gjør. Implisitt i denne skepsisen leser jeg et ønske om å regulere bruken av autonome våpensystem fordi hvordan et slikt system blir oppfattet moralsk og juridisk ikke er godt nok ivaretatt. Den norske delegaten er en av dem som reiser denne problematikken:

One possible challenge with fully autonomous weapons is that they could blur lines of responsibility and accountability. Robots would obviously be precluded from any moral and legal accountability. Considering the very limited role played by humans in operating these systems, it is possible to foresee situations in which no one could be held responsible where such weapons were to be used to violate international law. This potential accountability gap could have very serious consequences and erode the substantial progress that has been achieved in this area over the last few years (Norsk delegat, 2014).

---

¹⁹ Association for Air and Relief (AAR). Japansk organisasjon og en del av paraplyorganisasjonen *Campaign to Stop Killer Robots*.

Den norske delegaten stiller her spørsmål ved om ikke autonome våpensystem gjør skillet mellom det som på engelsk heter *responsibility* og *accountability* uklart. Det første begrepet peker på hvem som er ansvarlig, mens begrepet *accountability* mer betyr hvem som skal stilles til ansvar for eventuelle misligheter ved handlingen. Delegaten fra Norge ser ikke for seg at en robot kan ha verken moralsk eller juridisk ansvar, og frykter at det kan komme situasjoner hvor ingen kan stilles til ansvar for en handling et autonomt system har gjort. Dette igjen er han redd kan få konsekvenser for det arbeidet som gjøres for å stille krigsforbrytere til ansvar for sine handlinger. Det kan virke som den norske delegaten er mest opptatt av det juridiske konsekvensene dette kan få, men han ser også at det kan føre til problemer med det moralske ansvaret. Representanten fra WILPF argumenterer på lignende måte: «Fully autonomous weapons also raise questions about responsibility and accountability that cannot be addressed by technological advancements» (WILPFs delegat, 2014).²⁰ Med utsagnet om at spørsmålet om ansvarlighet ikke kan løses med teknologiske fremskritt, virker det som de peker på et problem de ikke ser en løsning på. Til forskjell fra Norge har WILPF en tydelig uttalt holdning til hvordan autonome våpen bør reguleres, men argumentasjonen er lik.

PAX' korte retoriske spørsmål om «Can and do we want to outsource morality?» (PAX' delegat, 2014) er på mange måter den etiske kjernen i spørsmålet om ansvar. Kan og vil en militær sjef sette bort etiske vurderinger til en maskin? Et spørsmål er jo om en militær sjef kan fraskrive seg det moralske ansvaret for det en robot gjør, på samme måte som om det er mulig å fraskrive seg et moralsk ansvar for det ens undergitte gjør? Et annet er hvem som bør straffes for det.

Som analysen har vist vektlegger mange av delegatene at dødelige autonome våpensystem forbyr bør ved å følge et føre var-prinsipp, fordi de aldri vil kunne klare å forholde seg til de lover og regler som gjelder ved krigføring. Det som er særlig viktig for denne argumentasjonen er vektleggingen av at en maskin aldri vil på en tilfredsstillende måte gjøre vurderinger om proporsjonalitet og distinksjon. Innunder føre var-dimensjonen finnes også argumentene om vanskelighetene med å peke ut hvem som er ansvarlig for handlinger utført av autonome system.

---

²⁰ Women's International League for Peace and Freedom (WILPF). Kvinnelig fredsorganisasjon etablert i 1915. Er en del av paraplyorganisasjonen *Campaign to Stop Killer Robots*.

Når delegatene vektlegger denne argumentasjonen blir lover og regler lansert som løsningen på det etiske problemet.

3.4 Også roboter kan ta lovlige beslutninger om liv og død

Den fjerde dimensjonen av etisk argumentasjon tar til ordet for et mer instrumentalistisk syn på hvilke våpensystem som skal benyttes. Dersom maskiner kan gjennomføre et oppdrag bedre enn et menneske, både operativt, legalt og etisk, er det ikke noe i veien for at en robot kan erstatte oppgavene til et menneske. Premissen må være at roboten må gjøre en minst like god jobb som om jobben ble utført av et menneske. Enn så lenge er ikke fullt autonome i dødelige våpensystem tatt i bruk av noen militærmakt, men de som har en positiv tro på teknologien tror at det er mulig å komme dit en gang i fremtiden. Professor Arkin går igjen som en ambassadør for et syn om at teknologien kan utvikles til å utføre et oppdrag bedre enn et menneske.²¹

I am not Pro Lethal Autonomous Weapon Systems, nor for lethal weapons of any sort. I am against killing in all its manifold forms. But if humanity persists in entering into warfare, an underlying assumption, we must protect the innocent in the battle space far better than we currently do (Arkin, 2014).

Arkin poengterer altså at han på prinsipielt grunnlag ikke er for dødelige autonome våpen, men argumenterer med at han som forsker må han kunne bidra til å beskytte de som er på slagmarken langt bedre enn det som gjøres i dag. Arkin demonstrerer her et helt klart positivt tro på teknologi og fremtiden, i kontrast til mange av de andre delegatene som har uttalt seg skeptisk til hva teknologien kan føre med seg dersom den blir utviklet. Blant annet trekker han frem krigsforbrytelser som i dag begås av ordinære soldater, som han tror autonome våpensystem ikke vil gjennomføre. De vil ikke være preget av stress, redsel, ønske om revansj eller hevn, og han lanserer begrepet etisk autonomi. «It may be possible to save noncombatant lives through the use of this technology – if done correctly», påpeker han (Arkin, 2014). Eksempelvis vil ikke en robot ha et overlevelsesinstinkt tilsvarende et menneske og derfor ikke samme behov for å beskytte seg selv. En robot kan derfor tillate seg å vente lenger før den angriper. Arkin er også åpen om at det er mange uløste forskningsgåter før de autonome våpensystemene blir et legalt og

---

²¹ Professor Ronald Arkin fra Georgia institute of Technology i USA er forsker innenfor robotikk og har gjennom flere år vært positiv til utvikling av etiske roboter. Uttalelsene som analyseres ble gitt under sesjonen for «Tekniske utfordringer».

etisk foretrukket våpen, men ønsker å forske videre på om det er mulig å få til.

Flere av de juridiske ekspertene er til en viss grad enig med Arkin. Dr Waxmann sier at det er galt å konkludere kategorisk at systemene ikke kan brukes korrekt.²² De som bruker våpenet må ta vurderinger og autonome våpensystem er per definisjon derfor hverken ulovlige eller uetiske (Waxman, 2014). Waxmann påpeker videre at det å forby autonome våpen også har en moralsk kostnad. Slike våpen har mulighet for å redusere risikoen for sivile skader på grunn av at autonome våpen ikke er preget av feilvurderinger som følge av følelser. Waxmann snur på denne måten argumentasjonen om at det å ta i bruk autonome våpensystem er forbundet med dårlig etikk, til at det å ikke ta i bruk slike system også kan få moralske følger. Han hevder at de kan bli brukt ansvarlig og respektfullt på slagmarken dersom de blir utviklet til å følge reglene. Dr Nils Melzer argumenterer i samme retning.²³ Han oppfordrer til å ikke idyllisere eller demonisere autonome våpensystem og poengterer at alle våpen kan brukes i strid med eksisterende lover, også autonome våpensystem. Han oppfordrer derfor konferansedeltakerne til å tenke hva kan vi som samfunn få utav den nye våpenteknologien, uten at de negative sidene ved får spille for stor rolle. Melzer erkjenner dermed at det kan være etiske utfordringer med autonome system, og mener det er viktig at dette blir en del av den offentlige diskusjonen. Ikke nødvendigvis for å diskutere et eventuelt forbud, men for å diskutere offentlig hva det er samfunnet ønsker. Melzer trekker frem at hvordan et våpensystem blir vurdert i offentligheten, både etisk og juridisk, har stor innvirkning på den videre bruken.

Det er vanskelig å finne representanter fra nasjonene som eksplisitt støtter et slikt synspunkt. Selv om bare et mindretall gikk inn for et forbud og regulering på denne konferansen, er det ingen representanter fra noen nasjoner som gir til kjenne sin støtte for etiske autonome våpensystem. Denne tolkningen er støttet av rapporten som *Campaign to stop Killer Robots* ga ut etter møtet som skriver at «(...) non openly said they are pursuing the development of fully autonomous weapons» (Campaign to stop killer robots, 2014, s. 4). Representanten fra USA er kanskje nærmest, når han oppfordrer de andre nasjonene til å være med å diskutere fordeler og

---

²² Dr Matthew Waxmann fra Columbia Law University i USA holdt et innlegg under sesjonen «Legale aspekt, internasjonal humanitær rett».

²³ Dr Nils Melzer fra Geneva Centre for Security Policy i Sveits holdt et innlegg under sesjonen «Legale aspekt, Internasjonal humanitær rett».

ulempene ved at et nytt våpensystem slagmarken og uttaler følgende: «We will elaborate on this further in the coming days, but, to give just one example, how does the battle field – whether cluttered or uncluttered – affect the risk of using a particular weapons system?» (USAs delegat, 2014). Ved å forsiktig åpne for mulighetene for en diskusjon av fordeler og ulemper åpner USA for at det er mulig å komme frem til at autonome våpensystem kan være forsvarlig å bruke. USA blir på møtet også trukket frem som den nasjonen som er kommet lengst med å definere autonome system, identifisere risiko og se på ulike former å håndtere denne risikoene gjennom direktivet 300.09 - *Autonomy in Weapon Systems* fra 2012 (USAs delegat, 2014).

Delegaten fra Tsjekkia kan til en viss grad tas til inntekt for et positivt syn på autonome våpensystem, selv om de også er tydelige med å påpeke eventuelle juridiske og etiske konsekvenser og viktigheten av at temaet tas opp i CCW. Delegaten ordlegger seg som om autonome våpen uansett vil komme og oppgaven til CCW blir å regulere systemene slik at de blir best mulig, og til minst mulig skade for sivile: «This is only one of the reasons why we think it is important to start work on the needs of protecting civilians and combatants from possible effects of LAWS well in advance before they will be developed» (Tsjekisk delegat, 2014). På denne måten skiller de seg ut fra de fleste andre delegatene som er mer runde i formuleringen om autonome våpensystem vil komme.

Delegatene fra Sør-Korea og Japan argumenterer begge positivt for utviklingen av sivile autonome roboter og frykter at en eventuell regulering av militær utvikling vil gå utover muligheten for å bruke denne teknologien til sivile formål:

The Republic of Korea is moving forward with efforts to enhance the use of robots in various industries. In the military area, we are considering the utilization of robot technology to better protect soldiers exposed to serious risks. For instance, robots would be used to clear mines, remove improvised explosive devices (IEDs), and detect CBRN. However, I would also like to emphasize that the Republic of Korea continues to pay due attention to ethical considerations surrounding the use of robot systems for civil and military purposes (Koreansk delegat, 2014).

Representanten fra Sør-Korea er tydelig på at de utvikler defensive autonome våpensystem til bruk for å beskytte egne soldater. Uttalelsen skiller seg noe ut fra de andre delegatene fordi de er så tydelige på nytteverdien av autonome system til defensivt bruk. Ved å omtale teknologien på

en slik måte, tegner de et mer positivt bilde av slik teknologi enn det som har blitt gjort av andre delegater. Den japanske delegaten eksemplifiserer også nytteverdien av autonome system ved å fortelle om hvilke positive erfaringer de hadde da tsunamien rammet Fukushima-anlegget. Han fremhever derfor at de vil fortsette med utvikling av roboter til slikt bruk:

These robots were able to enter areas where human beings could not due to the risk of buildings collapsing or being exposed to radiation, and were able to successfully remove rubble and debris and perform search operations. This incident convinced us to reinforce our efforts in researching and developing robotics technology, particularly for rescue purposes (Japansk delegat, 2014).

Den japanske delegaten trekker her frem hvilke positive egenskaper en autonom robot kan ha. Ved å presentere de nyttige egenskapene til autonome system, selv om det i dette tilfelle er redningsroboter, kan det være med på å normalisere og åpne opp for at slike system kan tilføre også militærmakten en positiv effekt. Selv om verken Japan eller Korea uttaler eksplisitt at de ønsker å utvikle offensive autonome våpensystem, er de i gang med en utvikling som igjen kan overføres til slike funksjoner dersom behovet er der.

Delegatene som bygger en mer instrumentalistisk argumentasjon, legger vekt på at det mest effektive våpensystemet bør velges, uavhengig om det er mennesker eller maskiner som er til sist i beslutningsprosessen. I kontrast til «slippery slope»-perspektivet har argumentasjonen et mer positivt syn på fremtiden. Det blir feil å påstå at de som argumenterer innenfor denne diskursen hevder at alt vil løse seg til det beste om autonome våpensystem blir innført, men aktørene påpeker at det også er et moralsk valg å velge bort denne utviklingen. Krigføringen gir i dag mange skader både for sivile og stridende. De som tar til ordet for denne type argumentasjon hevder at dersom roboter blir utviklet til å handle i tråd med krigens regler, er det mulig at robotkrigføring fører mindre lidelse med seg.

3.5 Oppsummering

I den første delen oppgaven har jeg analysert de fire hovedtyper av etisk argumentasjon som jeg identifiserte blant deltakerne på CCW-møtet. De fire argumentasjonsmåtene var ikke gjensidig utelukkende og mange av delegatene hentet argumenter fra ulike perspektiv. Det å peke på etiske utfordringer dersom viktige beslutningsprosesser i større grad ble overført fra mennesker til maskiner, var den mest gjennomgående innvendingen. Når delegatene forsøkte å utdype hvorfor

dette kunne være et moralsk dilemma, ble hovedsakelig to årsaker nevnt. Den første argumentasjonen la vekt på at mennesker i kraft av sine følelser og moral har spesielle egenskaper som ikke kan erstattes av en robot, uansett hvor godt roboten klarer å følge krigens regler. Det andre argumentasjonsperspektivet hadde hovedvekten på at det var bedre å forby og være føre var. De argumenterte med at dødelige autonome våpensystemene aldri ville klare å følge reglene for krigføring. Særlig gjaldt dette reglene som omhandlet distinksjon og proporsjonalitet. Derfor burde systemene forbys før de blir utviklet. Begrepet verdighet ble brukt av mange aktører, særlig blant de aktørene som ønsket å regulere og forby autonome våpensystem. Analysen viste at begrepet ble benyttet både for å beskrive de aktørene som gjennomførte handlingen, men også for å trekke frem at hvilke handlinger som sa noe om det ønskelige samfunnet.

Analysen viste også ulike etiske vurderinger av hva konsekvensen av autonome våpensystem kunne bli. Mens de som fryktet en «slippery slope»-utvikling hadde et relativt negativt syn på fremtiden, hadde argumentene med at roboter en gang vil kunne ta legale beslutninger tilsvarende menneskelige soldater, et mer optimistisk syn på fremtiden. Mens det førstnevnte perspektivet så på innføringen av autonome system som et markant skille for den militære etikken, avdramatiserte den siste måten å argumentere på både de positive og negative effektene.

Det er viktig å huske på at de ulike måtene å argumentere på ikke tilsvarer en gruppe aktører med et bestemt forhold til regulering av de autonome våpensystemene. Samme delegat kan ha tatt opp og vurdert flere ulike perspektiver innenfor etisk argumentasjon. Det blir derfor mulig både å se forbedringene som de autonome våpensystemene kan gi, samtidig som at det er etiske utfordringer med den nye teknologien. Det er mulig å ønske at det alltid skal være mennesker som tar beslutninger fordi det oppleves som mest moralsk riktig, samtidig som de samme også argumenterer for å forby dette ut i fra et «bedre føre var»-prinsipp fordi de aldri tror systemene vil klare å følge krigens regler. Det er likevel argumenter fra to perspektiver som sjelden lar seg kombinere hos samme aktør, nemlig de som hevder at mennesker må ha absolutt kontroll og de som ønsker å videreutvikle roboter og har tro på at de kan utføre oppdrag like godt som mennesker.

4 Drøfting

Hvordan knytter de etiske problemstillingene fra analysen av uttalelsene på CCW-møtet seg til en større debatt om autonome våpensystem? I dette kapittelet vil jeg drøfte funnene som ble identifisert og analysert i forrige kapittel sammen med de sentrale argumentene fra den generelle diskusjonen om autonome våpensystem. Analysen viste at deltakerne var opptatt av om det var moralsk riktig å overlate beslutninger om liv og død til maskiner, eller om slike beslutninger alltid bør gjøres av menneskelige soldater. I drøftingens første del vil jeg argumentere for at dette aktualiserer spørsmålet om hvilke egenskaper vi vil at en god soldat skal ha. Jeg knytter dette til diskusjonen om forholdet mellom pliktetikk og dydsetikk. I den neste delen drøfter jeg hvordan den økende graden av autonomi i våpensystemene vil kunne påvirke samfunnet og militærmakten. Fra analysen tar jeg med innvendingene om denne utviklingen kan føre til at terskelen for å gå til krig senkes, militærmakten blir ytterligere dehumanisert, en destabilisering av sikkerhetssituasjonen og frykten for at samfunnet vil miste sin verdighet. Særlig hadde argumentene som ble hentet fra delegatene som fryktet for en «slippery slope»-utvikling mange negative scenarier. Ikke overraskende hadde argumentasjonen som hadde tro på at autonome våpensystem et tilsvarende positivt syn på fremtiden. I siste del av drøftingen vil jeg diskutere om det er den etiske diskursen eller jussen som er sentral når militærmakten skal disiplineres. CCW-møtet er et forum som skal danne eventuelle juridiske reguleringer. Likevel viser analysen at etisk argumentasjon blir løftet frem. Hva er det som gjør at etikk står så sentralt når det er jussen som egentlig skal diskuteres?

De tre ulike inngangene til drøftingen henger tett sammen og de etiske argumentene bygger på hverandre. Inndelingen gir struktur til oppgaven, og argumentene fra ett perspektiv vil bevege seg gjennom de andre inngangene. Diskusjonen om pliktetikk og dydsetikk forlenges derfor inn i drøftingsdelen om jus og etikk. Hvordan dydsetikk eller pliktetikk vektlegges i vurderingen av hvilke egenskaper en god soldat skal ha, vil også påvirke vurderingen av jus eller etikk i disiplineringen av militærmakten. På samme måte henger forståelsen av om autonome våpensystem tilfører noe positivt eller negativt inn til militærmakten, sammen med om man tror det er mulig å etablere en robust moralsk norm omkring de autonome våpensystemene.

4.1 Hva kjennetegner en god (robot)soldat?

Hvilke egenskaper ønsker vi egentlig at soldatene skal ha? Hva når soldaten blir erstattet av et autonomt våpensystem? Vil det endre hvilke egenskaper som bør være kjennetegnet på god oppførsel i krig? Jeg vil nå drøfte hvordan synet på dødelige autonome våpensystem kan tematisere spørsmålet om hvilke etiske egenskaper som ansees som viktige for å gjøre en god jobb som soldat.

På CCW-møtet var det mange som målbar en etisk argumentasjon om at det eneste som var moralsk riktig, var at mennesker var involvert i beslutningsprosesser som ledet til et mulig dødelig angrep. Dr. Asaro kalte dette på konferansen for «ugh-faktoren» og «den moralske følelsen», som han mente at bare mennesker kan ha. Derfor, hevder han, vil aldri maskiner kunne ta gode moralske beslutninger, selv om de kan bli utviklet til å holde seg innenfor krigens folkerett. På den diametralt motsatte side i den etiske debatten på CCW-møtet finner vi argumentasjonen om at autonome våpensystem bør videreutvikles og tas i bruk dersom de klarer å opptre med samme feilmargin som ordinære soldater (Arkin, 2014; Waxman, 2014).

Dersom vi plasserer denne debatten i et militæretisk lys, kan den knyttes opp til skillelinjene i moralfilosofien mellom pliktetikkk og dydsetikk.²⁴ Mens pliktetikken baserer seg på rimelige regler, plikter og rettigheter, er kjernen i dydsetikken det å skape det gode og karakterfaste mennesker (Syse, 2003). De to ulike tilnærmingene vil være helt sentralt i diskusjonen om hva som bør kjennetegne en soldat i kamphandlinger, i dette tilfelle en robot-soldat. På denne måten kan argumentasjonen om at bare mennesker kan ta viktige beslutninger i krig plasseres i den dydsetiske-tradisjonen, fordi menneskene har unik vurderingsevne og kompetanse. I den pliktetiske-tradisjonen plasserer jeg både den argumentasjonen som ønsker å forby de autonome

---

24 Henrik Syse gjorde en tilsvarende kategorisering av en uenighet mellom Sverre Diesen og Bård Mæland etter hans bok om norske soldaters holdninger i Kosovo. Syse forklarte i *Pacem* nr 1 2004 de ulike holdningene som skilte mellom dydsetikk og pliktetikkk. Syse knyttet Diesen til pliktetikken fordi han understrekte at det er et formalt, etisk rammeverk som behøves for at militære styrker skal oppføre seg på ordentlig vis og at man ikke kan ikke forvente moralsk oppofrelse eller varm medmenneskelighet fra soldater. Klare og forutsigbare regler for militær oppførsel, støttet opp av tydelige sanksjoner, er således det som trengs for å løse oppdraget. Mæland ble knyttet til den dydsetiske tradisjon som argumenterte for viktigheten av å utstyre den enkelte soldat og offiser en personlig moralsk ballast (Syse, 2004, s. 3).

våpensystemene ut i fra en føre-var-tankegang, fordi systemene aldri vil klare å følge krigens folkerett, og argumentasjonen om at maskiner kan ta både lovlige og etiske beslutninger. Begge de to perspektivene viser til viktigheten av å følge (eller ikke følge) lover og regler når i vurderingen av om autonome system skal benyttes. De etiske argumentene om dødelige autonome våpensystem, kan på denne måten knyttes til debatten om hvilke egenskaper en god robot-soldat må ha, for å utkjempet kriger på en etisk og lovlig måte.

Som kort beskrevet i kapittel 2, handler dydsetikken om å få kompetanse til å leve et godt liv og gjøre gode handlinger. I dydsetikken fokuseres det på aktørperspektivet og de mellommenneskelige forholdene blir derfor viktig. Samtidig blir det viktig hvilken intensjon det tenkende mennesket har med handlingen det ønsker å gjennomføre (Kversøy, 2005). I dette perspektivet vil det etiske spørsmålet ikke først og fremst være knyttet til handlingene i seg selv, eller konsekvensene av handlingen, men til personen (Lunde, 2009 s 32). Hva slags person er det soldaten ønsker å være og hvilket samfunn vil han være en del av? Pliktetikken er et produkt av den moderne tid, hvor en enighet om verdier og goder ikke kan forutsettes. Derfor kan heller ikke listen legges så høyt, men i stedet forsøke å formulere rimelige regler som alle kan slutte opp om, uavhengig av synet på det gode liv (Syse, 2004). Utsagnene til Asaro knytter seg til dydsetikken og målbærer et syn om at det kreves mer av en soldat enn de regler en robot kan lære seg. En slik dydsetisk innfallsvinkel uttrykker på mange måter en høyere ambisjoner og krav enn den mer legale, pliktetiske tilnærmingen. Dette kan forklares med at dydsetikken på denne måten blir som et innebygd kompass, som gir beskjed hvilke holdninger som er godkjente, i forhold til egen personlighet og praksis. Slik blir også selve handlingen knyttet opp til tanken om samvittighet (Eidhamar, 2006).

Skillelinjen mellom pliktetikk og dydsetikk må ikke forstås som en absolutt kategorisering, og selv om ikke skillelinjene mellom de ulike etiske perspektivene på CCW-møtet er absolutt avgrenset, er det likevel fruktbart å gjøre en slik deling. De to etiske perspektivene representerer to ulike tilnærminger til (robot)soldaten som handlende subjekt. Der pliktetikken primært spør «hva gjør du?» stiller dydsetikken det mer ambisiøse spørsmålet «hvem er du?» (Syse, 2004). De som legger vekt på at det er viktig at en god (robot)soldat handler ut fra hvem man ønsker å være, kan dette ut fra dagens teknologi være vanskeligere å få svar på av en robot, enn spørsmålet «hva du gjør». En maskin vil kunne ha fullstendig oversikt over hva som bør gjøres, men ikke ha forståelse hvorfor man gjør dette. En av svakhetene med pliktetikken er at normene

og pliktene isolerer de overordnede betingelsene for handlingene i situasjonen (Eidhamar, 2006). Tilsvarende vil mange hevde at system med autonomi bare vektlegger at fastsatte regler og normer følges uavhengig av hvilke scenario systemet står overfor. Med komplekse konflikter kan dette være uheldig. Det å handle moralsk er mer enn det å bare følge reglene. I gitte situasjoner kan det vise seg å være en helt umoralsk handling.

Dette tar debatten videre til om de autonome systemene i det hele tatt kan ha sin egen etikk og i tilfelle hvem sin? De kan kanskje lære seg å utføre handlingene etisk, selv om de ikke har sin egen personlig utviklede etikk. Professor Arkin, som i analysen ble trukket frem som den som i størst grad mente at også krigsroboter kunne ha positive følger for krigføringen, er kjent for sitt arbeid med å lage en etiske system for de autonome våpensystemene (Arkin, Ulam, & Duncan, 2009). Abney (2013) ser til dydsetikken i forsøket på å tenke seg til hvordan autonome system kan opptre etisk. Han tror dydsetikken kan gjøre utfordringen mellom plikt og konsekvens for en robot mulig å løse etisk, fordi det da ikke blir spørsmål om hvilke regler som skal følges, men hvilken karakter den har: «The proper moral question is not what rule should I follow or what rules apply to this act, but instead what would performing this action reveal about my character. How can I properly function in my proper role(s)» (Abney, 2013, s. 346). Han tilbakeviser at det er mulig å lære autonome roboter dyder, og hevder at liksom vi lærer barn om dydig livsførsel er det mulig å lære roboter krigens kunst. Resultatet etter dette vil kunne bli at maskinene lærer å handle rett i et pliktetisk perspektiv.

Den viktigste dyden vi trenger er ifølge Aristoteles klokskap. Brunstad vektlegger denne primærdyden og definerer klokskap som ikke-regelstyrt kunnskap (Brunstad, 2009). Han viser til den danske samfunnsviteren Flyvbjergs forklaring på overgangen fra regelstyrt adferd til situasjonsbevisst klokskap (Brunstad, 2009, s. 105). De to bruker inndelingen til å forklare og forstå hvordan bli en god leder, og jeg synes det er nyttig å bruke de samme begrepene for å anskueliggjøre diskusjonen om autonome våpensystemene. Mens det de beskriver som regelstyrt adferd kan tilsvare pliktetikken syn på at det å følge fastsatte regler er nok, kan situasjonsbevisst lederskap være en konkretisering av egenskaper dydsetikken verdsetter. Førstnevnte kan igjen passe som en beskrivelse av robotsoldater, men sistnevnte kan være et bilde av den godt opplyste menneskelige soldaten. Brunstad beskriver situasjonsbevisst lederskap på denne måten: «Hensiktsmessige handling i situasjoner som er uoversiktlige, og/eller som stiller uventede krav til

lederen, kan ikke (alene) baseres på innlærte handlingsmåter og drill» (Brunstad, 2009, s. 107-108). På denne måten beskriver han viktige egenskaper som soldatene trenger til noe som ikke alene kan basere seg på tillært kompetanse. Det er også viktig å ha evnen til å se nye muligheter både i kjente og ukjente situasjoner. I det etiske ordsiftet på CCW-møtet representerer argumentasjonen om at bare mennesker kan ta beslutninger over liv og død, Brunstads tanke om at situasjonsbevisst klokskap er helt essensielt for å kunne gjøre en god jobb som soldat. Selv om Arkin skulle klare å utvikle etiske roboter, leder en slik argumentasjon til at det ikke er tilstrekkelig for å utføre soldatyrket på en tilfredsstillende måte.

Mens dyder og krigføring historisk var tett knyttet sammen, kan det virke som særlig tiden etter andre verdenskrig mer hadde fokus på pliktetikken formale regler, som menneskerettighetene (Syse, 2004).²⁵ Etter hvert har dydsetikken fått en renessanse, kanskje fordi flere har pekt på at samfunnet har mistet evnen til å skape gangs mennesker gjennom det store fokuset på legalitet.²⁶ Gorman (2010) hevder at det har vært for stort fokus på det legale og for lite fokus på dydsetikken blant forskere på rettferdig-krig-tradisjonen, og mener at en felles forståelse for de ulike dydene er viktig i vurderingen av om krigen har gyldig grunn eller ikke: «Many contemporary scholars and ethicist view the principles of just war theory through a legalistic lens, arguing that the ever-growing body of international rules and conventions must be rigorously adhered to in all decisions regarding the use of armed force» (Gorman, 2010, s. 246). Argumentasjonsperspektivet som ønsker å forby de autonome våpensystemene i et føre var-prinsipp og perspektivet som fryktet en «slippery-slope»-utvikling, blir her en representant for det Gorman karakteriserer som en for sterk tiltro til lover og regler. Han hevder at rettferdig-krig-tradisjonen, som folkeretten bygger på, ikke er ment til å gi absolutte regler, men heller fungere som et verktøy for moralsk analyse (Gorman, 2010, s. 257). I kontrast til Gorman mener de overstående perspektivene fra analysen at moralen, og dydene, ikke er nok for å disiplinere militærmakten, og derfor vil at en detaljert krigens folkerett skal fungere som pliktetikken ytre ramme for å disiplinere militærmakten.

---

²⁵ Siden Augustin på 400-tallet skrev at den rettferdige soldat skal preges av kjærlighet, ikke bare til sine egne men også fienden, har ambisjonen om menneske-elskende soldater stått sentralt (Syse, 2014)

²⁶ Filosofen Alasdair MacIntyre ga i 1981 ut boken *After Virtue* og fornyet interessen for dydsetikk (MacIntyre, 1981).

I kapittel 2 pekte jeg på at forestillingsrammen og hvilke mentale bilder delegatene har om bruk av militærmakt, kan ha innvirkning på hvilke etiske argument som ble hentet frem på CCW-møtet i 2014. På samme måte vil trolig også den sikkerhetspolitiske situasjonen påvirke vektleggingen av dydsetikk eller pliktetikk. De siste 20-årene har generelt vært preget av asymmetriske konflikter, med en høyteknologisk militær part, mot flere uorganiserte lavteknologiske aktører. Dette var også det mentale bilde som aktørene på CCW-konferansen i 2014 var en del av. I et slikt asymmetrisk og uoversiktlig scenario oppfattes kanskje den personlige menneskelige kompetansen som viktigere for måloppnåelsen, enn ved det vi kan kalle en ordinær krig mellom to stater. Dersom dette bilde endrer seg, og trusselbildet igjen går mot flere høyteknologiske parter, vil kanskje også vektleggingen av dyd og plikt endre seg. Innleggene fra CCW-konferansen i 2015 er ikke detaljert analysert, men en forsiktig antakelse etter en rask gjennomlesing viser at deltakerne er mindre følelsesorientert og fokuserer mer på autonomi i konkrete system. Dette kan skyldes at den strategiske situasjonen har endret seg det siste året, og deltakerne mentalt har endret noe på hvordan de forestiller seg at den neste konflikten blir. Dersom fienden ikke lenger bare er lavt utrustede opprørere, men en høyteknologisk soldat som kanskje også har «allierte» robotsoldater, er det mulig dette vil bevege hvordan de etiske argumentene omkring autonome våpensystem vektlegges. Jeg vil hevde at trusselsituasjonen og type krigføring er knyttet opp til aksepten for å ta i bruk nye våpensystem. Eksempel tilsvarende endringer er når USA tok i bruk atomvåpen ved avslutningen av andre verdenskrig og våpenbærende droner i etterkant av 11. september.

Er det moralsk riktig at en maskin utfører vurderinger knyttet til dødelige angrep er kort oppsummert den sentrale diskusjonen i drøftingens første del. Jeg argumenterer for at hvordan dette spørsmålet forstås, sier noe om hvilke etiske perspektiv man knytter seg til i vurderingen av hvilken ballast en god soldat trenger. Disse standpunktene knytter jeg henholdsvis til dydsetikk og pliktetikk. Hvilke moralsk perspektiv man vektlegger har igjen innvirkning på hvordan man tror autonome våpensystem påvirker militærmakten. Det skal jeg komme nærmere i inn på i den neste drøftingsdelen.

4.2 Hvordan påvirker autonome våpensystem militærmakten?

Analysen viste at delegatene noe forenklet forklart delte seg i et negativt og et positivt syn på hvordan autonome system kan påvirke militærmakten. De som fryktet en negativ innvirkning og så for seg at autonome system er starten på et «slippery slope»-forløp argumenterer for et særlig

negativt, dystopisk syn. På den andre siden har Arkin et mer positivt syn og hevder at dersom de nye systemene kan utføre en handling tilsvarende mennesker, kan de føre til mindre lidelse både for soldater og sivile (Arkin, 2014). Jusprofessor Dr. Waxman bringer på tilsvarende vis etikken inn som et argument for å tillate en økt bruk av autonome system og fremhever at det også har en moralsk kostnad å la være å utvikle system som kan bidra til en krig med mindre menneskelige skader (Waxman, 2014).

Analysen gir flere eksempel på slike negative konsekvenser. Mange løfter frem at terskelen for å gå til krig reduseres når risikoen for egne soldater er mindre (Tysk delegat, 2014). Også dehumanisering og tap av verdighet påpekes av flere (Coelho, 2014; Vatikanstatens delegat, 2014), samtidig som usikkerheten på hvem som skal holdes ansvarlig for eventuelle lovbrudd er tydelig hos mange (Norsk delegat, 2014; Williams, 2014).

Tematikken fra de som frykter en «slippery slope»-utvikling peker på den samme noe udefinerte redselen for at ikke mennesker skal være i beslutningsprosessen, som kan gjenkjennes fra de som med utgangspunkt i dydsetikken, er skeptisk til det å bare støtte seg til lover og regler. Dystopier er et virkemiddel fra populærkulturen og brukes ofte for å advare mot en mulig samfunnsutvikling og det gir et bilde av et samfunn hvor dårlige krefter har fått overtaket (Staxrud, 2010). I dette bilde passer selvgående krigsroboter godt inn i hvordan stadig mer intelligente og skremmende roboter fremstilles. Dystopiene fungerer blant delegatene på CCW-møtet som en argumentasjonsteknikk for å få frem sitt moralske standpunkt og gjennomslag for sitt syn.

Argumentasjonen om at autonome våpensystem kan senke terskelen for å gå til krig og dermed ikke lenger gjøre det å gå til krig til siste utvei, er gjenkjennbart fra rettferdig krig-tradisjonens kriterier for jus ad bellum. Ved å love færre antall døde og dermed mindre risiko for politisk opposisjon, er frykten at en innføring av disse systemene føre til at terskelen for å gå til krig senkes. Peter Asaro, Robert Sparrow og Noeal Sharky har i sine arbeider identifisert at en økt bruk av autonome system, kan senke terskelen for å gå til krig (Abney, 2013). Denne argumentasjonen mener jeg kan diskuteres. Bruk av autonome våpensystem kan for eksempel også disiplineres av moralske og politiske forhold, som igjen kan ha innvirkning på om terskelen for å gå til krig endres. Abney (2013) er også kritisk til deres påstanden og sammenligner autonome våpensystem med atomvåpen. Han ser muligheten for at på tilsvarende måte som

atomvåpen så langt har virket avskrekkende, kan autonome system også redusere antall kriger på grunn av systemenes avskrekkende effekt. Peter Singer har et annet syn, men sammenligner også utviklingen av autonome system med arbeidet med atombomben. Han har en mer negativ oppfatning av hvordan atomvåpen har påvirket den sikkerhetspolitiske situasjonen og ser for seg at de autonome systemene kan bli noe de senere ville «put back in the bottle» (Singer, 2013a).

Analysen viste også at mange fryktet at autonome våpensystem kunne endre selve krigføringen og de som deltok i krigshandlingene. Delegaten fra Vatikanstaten er blant dem som tar opp dehumanisering som en mulig effekt av autonome våpensystem. Han påpeker at autonome system «will in any case increase the dehumanisation of warfare» (*Vatikanstatens delegat, 2014*). Shannon Vallor spør i en artikkel om militære dyder og autonome våpensystem om ikke en økt bruk av teknologi, som « (...) UAVs, anti-munitions systems, -armed robots, cyber attack and cyber defence» skaper en mindre kunnskap om etikk og moral blant soldatene (Vallor, 2013). Hun argumenterer for at tradisjonelle militære dyder som mot, integritet, ære og lidenskap, fremmer legitim bruk av militærmakt, og hindrer en utvikling av umoral og vold i krigføringen. Dersom en robot over tid blir bedre til å fatte beslutninger, både i forhold til å følge etiske regler og normer og operativ måloppnåelse, er det da noen grunn til å fremdeles hegne om at mennesker skal være i beslutningsloopen? Hennes påstand blir da at med flere maskinelle deltakere i krigen, som selv ikke kan ta etiske vurderinger, vil også kunnskapen og viktigheten av å gjøre slike vurderinger for de menneskelige soldatene bli redusert. Det er kanskje enklere å se for seg at pliktetikken tro på regelstyring kan overføres til dataspråk og algoritmer, enn dydsetikken og argumentasjonen som i analysekapittelet argumenterte for at bare mennesker kan fatte legale og etiske beslutte over liv og død. Vallor peker på at når innslaget av roboter og maskiner blir høyere, kan den moralske kompetansen reduseres hos de menneskelige soldatene som fremdeles er en del av militærmakten.

På tilsvarende måte har Harald Høiback stilt spørsmål ved utviklingen av autonom våpenbruk ikke bare reduserer synet på fienden, men også reduserer egen menneskelighet (Høiback, 2014, s. 285). Høiback bringer også det asymmetriske trusselbildet som vi har levd under de siste 20 årene inn i debatten. Dersom det skulle fortsette og den teknologiske overlegenheten blir for stor, kan styrkeforholdet bli så urettferdig at fenomenet krig får alvorlige sprekker. Hva som skjer med krigen når de tradisjonelle militære dydene som mot, offervilje og ridderlighet ikke lenger er en del av krigshandlingen? Kan det da kalles krig? Dehumanisering av kriger kan gjøre de mer

inhumane, og når det blir maskiner og ikke mennesker som tar liv i en konflikt, kan det komme til å påvirke alle partene i konflikten.

Enemark åpner opp for at i et etisk perspektiv er det mulig å argumentere til fordel for autonomi, fordi systemene kan programmeres til å gjøre en bedre jobb enn menneskene. «From an ethical perspective, an argument in favour of autonomy might be that, given the poor record of human adherence to just war principles, an armed drone could be programmed to do a better job» (Enemark, 2014 s 97). Samtidig konkluderer Enemark med at det menneskelige aspektet er nødvendig dersom krig skal ha et moralsk potensial og han representerer de som ønsker å regulere utvikling og bruk av autonome våpensystem. Coker diskuterer også hvordan en innføring av autonome system kan medføre en krig uten de tradisjonelle militære dydene og om det fremdeles kan kalles krig (Coker, 2004). Han trekker særlig frem to etiske debatter. Den ene er den etiske vurderingen knyttet til det å drepe fienden. Den andre er ens egen vilje til i ytterste konsekvens å ofre livet. Uten noen form for offervilje har krig alltid blitt sett på som en moralsk utfordring. Hans argumentasjon blir da at dersom en soldat ikke kan ofre seg selv eller risikere eget liv, kan heller ikke krig være hellig. Det leder til at det heller ikke kan være etisk. Coker understreker at begrepene hellig og offervilje er tett linket opp til hverandre (Coker, 2004, s. 130). «To surrender responsibility to computers with artificial intelligence who would feel no guilt, and no remorse for their actions, or to autonomous weapons systems with no concept of loss, would be to compromise the human dimension of war» (Coker, 2004, s. 142).

Analysen avdekket også en frykt for at autonomi i våpensystemene kunne påvirke sikkerhetssituasjonen. Delegaten fra *International Committee for Robot Arms Control (ICRAC)* argumenterte for at dødelige autonome våpensystem kunne destabilisere sikkerhetssituasjonen og føre til at systemene samhandlet på en måte som menneskene ikke kunne forutse konsekvensene av. Å skape et slikt bilde av roboter ute av kontroll, plasserer argumentasjonen inn i et dystopisk syn på fremtiden. Argumentene som gis sammenfaller med bildene som populærkulturen har skapt av roboter og kan derfor gi påstandene ytterligere bekreftelse på utviklingen blant tilhørerne. Dette bilde av det totale tap av menneskelig kontroll videreføres av Scharre som på konferansen trekker inn de mulige utilsiktede konsekvensene som han argumenterer for at autonome våpensystem kan føre med seg (Scharre, 2014). Han nevner eksempler fra den kalde krigen hvor nettopp menneskelig vurderingsevne på lavere nivå gjorde at en eskalering av ulike situasjoner ikke skjedde. Det som i dette tilfelle kan beskrives som «menneskelig kløkt» kan

tilsvare Brunstads definisjon av klokskap som situasjonsbevisst lederskap. Den ikke-regelstyrte kunnskapen kan videre knyttes til de tilleggsegenskapene som dydsetikken fremhever. Ikke alltid er alle situasjoner mulig å gjennomføre ved å bruke innlærte prosedyrer og oppsatte regler, og det er kanskje nettopp dette som har gitt oss begrepet operasjonskunst (Andersen & Ydstebø, 2012). Ved å tenke seg Scharres eksempel, men bare med robot-soldater involvert, er en tilsvarende kløkt vanskelig å tenke seg. En eskalering og en mulig krig kunne derfor vært resultatet. De som argumenterer på denne måten kan oppfattes å svartmale et bilde på fremtiden og bruker det til å illustrere deres syn dersom autonome våpensystem blir gjort operative.

I analysen ble begrepet verdighet (engelsk *dignity*) identifisert til å bli brukt som et viktig virkemiddel for å bevege deltakerne til en enighet om en regulering av de autonome våpensystemene. Jeg tolker primært verdighet som å være en beskrivelse av hvilket samfunn man ønsker å skape. Begrepet kan også knyttes opp til dydsetikkens vektlegging av at handlingene skal si noe om hvem man er. I denne debatten synes jeg det er mest fruktbart å bruke det som en måte å karakterisere de etiske konsekvensene autonome våpensystem kan ha på samfunnet dersom de blir en del av militærmakten. De som ønsker å forby slike våpensystem spør om det er mulig å snakke om verdighet i et samfunn hvor det er maskiner som tar liv? På konferansen argumenterte representanten fra WILPF med at det å gi makt til maskiner «(...) cheapens human life and reduces human dignity». Mens PAX' representanten trakk inn at verdigheten ville reduseres både for «(...) those who will be directly affected, but also the dignity of civilians and soldiers in which name these weapons systems will be deployed» (PAX' delegat, 2014). Heyns tar opp hva som skal være gjeldene når konflikten mellom verdighet og retten til liv kommer i konflikt? «Which right should prevail in the event of a conflict between the right to life and the right to dignity?» spør han i sitt innlegg (Heyns, 2014).

Dignity er sentralt i Menneskerettighetene og andre deklarasjoner fra FN og dette bygger opp om at verdighet er et positivt ledet ord som delegatene i debatten ønsker å bli forbundet med. Vektleggingen av begrepet verdighet kan derfor vise til den samme ambisjonen som dydsetikk som gjerne vil utstyre den enkelte soldat og offiser med en ytterligere personlig og moralsk ballast (Syse, 2004, s. 3). På denne måten blir følelser knyttet nær opp til moralske følelser. Morkevicius kaller dette for *soul* og hevder at ekte etisk framferd i krig er avhengig av det som kan kalles sjel eller samvittighet (Morkevicius, 2014). Forfølges denne tanken vil en moralsk

vurdering, gjennomføres på bakgrunn av følelser, og kan derfor sees på som implisitt til det å være menneskelig. Følelser er nødvendig for etiske vurderinger. De som ikke kan føle redsel og se lidelsen, kan da heller ikke ta slike beslutninger.

Som påpekt i analysen, har de med et positivt syn på autonome system ikke så mange talspersoner verken innenfor CCW-møtet eller blant fagmiljøene utenfor.²⁷ Det er kanskje lettest å være skeptisk når man ikke helt vet hva den nye teknologien fører med seg. Samtidig uttrykker mange nasjoner ikke direkte at de vil være med på et forbud²⁸. Det kan tolkes dit hen at de er litt mer avventende til den nye teknologien enn det de uttrykker. Innvendingene mot ny teknologi har vært sterk også tidligere. Kan hende måten krig blir gjennomført på endrer seg noe, mens det vi kan kalle krigens karakter består. Fredsorganisasjonen WILPF illustrerte hvordan ny teknologi blir møtt med skepsis da de i sitt åpningsinnlegg forklarte at de siden de ble grunnlagt i 1915 har vært med å protestere mot stridsvogner, maskingevær og kjemiske våpen. I dag er stridsvogner og maskingevær en del militærmakten både legalt og moralsk, mens kjemiske våpen er forbudt og langt på vei heller ikke brukt.

Hvordan normen blir for autonome våpensystem er på dette stadiet ikke gitt. En endring i den sikkerhetspolitiske situasjonen kan føre til andre innvendinger mot autonome våpensystem. En storkrig i Europa er ikke lenger like utenkelig som den var tidligere, og det er ikke sikkert at den neste krigen blir mot lurvete opprørere med flippflopper på mopeder (Høiback, 2014, s. 287). Hvordan den nye teknologien til slutt vil bli, og ikke minst hvordan den brukes, vil også være viktig for hvordan de etiske normene blir. Den strategiske konteksten vil kunne påvirke den etiske diskursen, det samme vil hvilket nivå de autonome systemene utvikles på. Et strategisk system vil generelt få ordrer som gir mer rom for tolkning og menneskelig vurdering enn en ordre på stridsteknisk nivå. Også i hvilket miljø systemene med autonomi brukes vil kunne påvirke diskursen. Brukes de i tett befolkede områder, vil trolig motstanden være større enn om autonome system ble brukt i områder nesten uten mennesker. Dersom de brukes mot andre

---

²⁷ I det juridiske fagmiljøet finner man flest som ikke har et entydig negativt syn på autonome våpensystem. Michael N Schmitt har blant annet tatt for seg de juridiske påstandene fra Huam Right Watch om at autonome våpensystem bør forbys, og kommet til konklusjonen om at slike våpen ikke er forbudt *per se* (Schmitt, 2013).

²⁸ En kort gjennomgang av CCW-konferansen 2015 viste at det ikke var særlig bevegelse i antall nasjoner som eksplisitt går inn for et forbud.

maskiner vil kanskje skepsisen til de autonome systemene synke ytterligere.

De etiske argumentene for hvordan autonome våpensystem kan påvirke militærmakten stod sentralt både blant forskere og deltakere på CCW-konferansen. Dehumanisering, mindre fokus på etiske vurderinger, faren for lavere terskel for krigførig og mer ustabilitet blir trukket frem som negative konsekvenser systemene kan ha på militærmakten. Argumentene får til en viss grad støtte i den samtidige debatten og det kan virke som om det foreløpig ikke er etablert en norm for å fremheve de positive sidene ved autonome våpensystem. Hva som må til for å eventuelt regulere militærmaktens bruk av slike våpensystem vil jeg komme inn på i den siste delen av drøftingen. Er det juss eller etiske normer som disiplinerer militærmakten best?

4.3 Disiplinering av militærmakten - juss vs etikk

«We cannot reduce complex issues of morality into purely technical issues of legality» (PAX' delegat, 2014). Slik oppsummerer delegaten fra den nederlandske fredsorganisasjonen PAX sitt innlegg og tydeliggjør sitt standpunkt av vektingen mellom det juridiske og det etiske. I diskusjonen om regulering av autonome våpensystem påpeker delegaten at komplekse moralske dilemmaer ikke kan reduseres til tekniske spørsmål om lovlighet. Underforstått fremhever delegaten at temaet er større enn det som kan løses med tekniske definisjoner og nye lover. Representanten fra PAX argumenterte på lik linje med mange av de andre frivillige organisasjonene med tilsvarende perspektiv i analysen, og hevdet at bare mennesker kan ta beslutninger om liv og død. Med dette til grunn mener de at hovedtyngden av argumentasjonen må hentes fra de etiske perspektivene.

Hensikten med CCWs behandling av dødelige autonome våpensystem, er å finne ut om det er behov for spesielle juridiske reguleringer. En slik nedrustningskonvensjon har som hovedmål å forby og begrense våpen som har særlig stor skadevirkning for stridende eller sivile. Analysen har vist at delegatene i tillegg til å vurdere de juridiske, politiske og tekniske sidene ved de nye våpnene også diskuterer de etiske utfordringene. Dette leder an til diskusjonen om hvilken plass har etikk og moralske normer i reguleringen av militærmakt? Er det ikke slik at når krigens tåke legger seg over krigsskueplassen er det bare hard juss og knapt nok det som teller? Forholdet mellom juss og etikk setter rammen rundt diskursen om autonome våpensystem. Er det jussen eller etikken som skal sette begrensinger for bruken, eller på den andre siden åpne opp for at autonome våpensystem kan brukes? Det er derfor mulig å spørre om det er etiske normer eller

lovverket som regulerer adferd best i krig? Kjemiske våpen er kanskje den våpentypen som, historisk sett, har blitt forbundet med størst forakt og avsky (Berntsen, 2014). Våpentypen ble forbudt i 1899 før det ble utviklet for militært bruk. Selv om kjemiske våpen har vært brukt i kriger siden, kan man argumentere for at forbudet har hatt en disiplinerende funksjon. Likevel er det kanskje den internasjonale moralske forargelsen over bruken som gjør at forbudet fremdeles står sterkt. Berntsen viser til de store lidelsene som befolkningen i Syria har gjennomgått siden 2013, men at det først var når kjemiske våpen ble brukt, verdenssamfunnet reagerte for alvor og president Obama snakket om at nå var den røde linjen krysset (Berntsen, 2014). Eksempelet viser at relasjonen mellom juridiske forbud og moralske normer er tett knyttet sammen i disiplineringen av militærmakten, og at de fungerer aller best når de drar i samme retning.

Dersom de som arbeider for en streng regulering av autonome våpensystem skal lykkes, må de bygge en tilsvarende moralsk avsky mot slike våpen, samtidig som avskyen må reflekteres i lovverket. Å bygge denne avskyen kan sees på som en forlengelse av den dystopiske beskrivelsen av en fremtid med autonome våpensystem, som beskrevet i den forrige drøftingsdelen. Det vanlige har vært at forbudene mot bruk av visse våpen har blitt etablert etter at særlig store skadevirkning har skjedd. Eksempel på dette er forbudene mot klasevåpen og personellminer. Selv om ikke reguleringene ble gjort i CCW, ble det blant annet gjennom diskusjonene i CCW etablert en norm som gjorde personellminer og klasevåpen umoralsk, og noe siviliserte land ikke kunne bli identifisert med. Diskusjonen fungerte da til å bygge en moralsk opinion mot våpentypene, selv om det ikke var nok enighet til å gi forbudet juridiske begrensinger innenfor CCW. Militæretikeren Paul Ramsey kritiserer tanken om at noen våpen i seg selv er verre enn andre (Ramsey, 1968). Om autonome våpensystem brukes på en måte som ikke er i tråd med krigens folkerett, er det menneskene som tok avgjørelsen at slike våpen skulle brukes som er skyld i dette, ikke maskinen i seg selv. Ramsey advarer mot at våpen i seg selv sees på som mer eller mindre umoralske, og mener at spørsmålet ikke kan reduseres til hvilke våpen som brukes. Dette imøtegås av blant annet Singer som hevder at teknologiske nyvinninger legger til rette for en bruk som ikke er ønskelig. «The problem is that each and every teconology has its darker side» (Singer, 2013c, s. 25). Chamayou har et sammenfallende syn og argumenterer for at visse våpentyper impliserer en viss type bruk (Chamayou, 2015). Å forby enkelte våpentyper fordi de fremmer en type bruk som fellesskapet ikke ønsker, blir i dette perspektivet en logisk handling.

Spenningen mellom juss og etikk kommer til uttrykk på flere måter i den etiske diskursen om autonome våpensystem. Arkin hevder blant annet at det er mulig å utvikle autonome system som kan utføre oppdrag like godt som dagens menneskelige soldater, som stadig begår brudd på krigens folkerett som følge av sinne, hevnløst og kanskje også manglende etisk robusthet. På denne måten lanserer han autonome system som vil kunne utføre oppdragene innenfor jussen. Fordi de ikke blir påvirket av samme humørsvingninger som mennesker vil de trolig også klare å utføre oppdraget med høyere moralsk standard. Enemark, som er en av dem som er kritiske til Arkins tro på at en slik utvikling er mulig (Enemark, 2014, s. 103), skriver at utfordringen med dårlig moralsk standard i krig, ikke kan løses med teknisk utvikling fordi slike etiske problemer ikke lar seg programmere. Han hevder også at den moralske rettferdiggjøringen av å erstatte etiske roboter med mennesker, vil senke den forventede etiske adferden i krig. Dette er samme konklusjon som Vallor kommer til når hun hevder at et mindre fokus på det å kunne gjøre etiske vurderinger, vil resultere i at det å kunne gjøre slike vurderinger mister sin status. Enemark hevder videre at det å følge de konkrete reglene i krigens folkerett ikke bare er et objektivt sett med regler, men at det også ligger en subjektiv tanke bak. «For better or for worse, it is rather the very nature of law (and international law especially) that the meaning of written rules is open to challenge and subject to differing interpretations» (Enemark, 2014, s. 103). Han avviser her tanken om at det å følge reglene, som pliktetikken beskriver, bare er en objektivt repeterende handling, men derimot at det kreves en subjektiv vurdering basert på menneskelige egenskaper slik som dydsetikken fremmer. De juridiske reglene sier noe om hva man ikke skal gjøre, men ikke noe dypere om hvorfor man ikke skal gjøre det. Mens argumentene om at autonome våpensystem må reguleres fordi det ikke vil kunne følge lovene, går argumentasjonen fra de som kategorisk hevder at bare mennesker kan ta beslutninger om liv og død dypere, og forsøker å gi svar på hvorfor dødelige autonome våpensystem ikke skal brukes. Dersom man er innforstått med denne argumentasjonen er det implisitt at våpensystemene må reguleres fordi de ikke er forenelig med det samfunnet man ønsker.

Juridiske og etiske normer endrer seg, både over tid og mellom ulike kulturer. For eksempel blir ikke roboter fremstilt som på samme negative måte i Asia, som har vært tradisjonen i vestlig fiksjon. I japansk populærlitteratur fremstilles roboter ofte som en venn eller som en helt (Singer, 2015, s. 222). Dette kan igjen påvirke aksepten for roboter og senere også dødelige autonome våpensystem i samfunnet. I analysen viste jeg at representantene fra Japan og Sør-Korea argumenterte positivt for utviklingen av sivile autonome roboter, og fryktet at en eventuell

regulering av militær utvikling vil gå ut over den sivile bruken. Representanten fra Sør-Korea hevder at motivasjonen deres for å utvikle autonome system er defensive og for å beskytte egne soldater.²⁹ Singer har drøftet hvordan robot-system oppfattes i Europa og Asia og trekker frem at da Sør-Korea i 2004 deployerte to robot-skarpskyttere til Irak, var det uten særlig debatt (Singer, 2015, s. 222). Singer peker på den ulike sosiale forståelsen av roboter som en av årsakene til at dette kunne skje. Innlegget til den japanske organisasjonen viser at det også er en folkelig motstand mot autonome system i Asia, men eksemplene kan likevel illustrere at hvordan roboter fremstilles og alminneliggjøres, påvirker hvordan slike system oppfattes i samfunnet. Det er mulig å tenke seg en tilsvarende normalisering av roboter i Europa og USA etter hvert. Den selvgående Google-bilen, som selskapet nå hevder er tryggere enn med menneskelige førere, kan som ett eksempel, være med å bidra til dette (Marynowski, 2015). Spørsmålet blir om det å se på roboter på en positiv måte, vil føre til at autonome våpensystem som tar beslutninger i målfasen blir gjort vanlig? En alminneliggjøring av roboter vil kunne påvirke hvordan vi vurderer de etiske utfordringene, altså den moralske diskursen, som igjen kan påvirke lovverket. De som ønsker å regulere og forby autonome våpensystem har behov for å etablere en konsensus om en norm, en felles moralsk diskurs, som ikke så lett lar seg påvirke av normalisering. Forbud blir som kjent lettere dersom det er støttet av etablerte normer (Harpvigen & Kjellman, 2008).

Et juridisk aspekt som reises ved de autonome våpensystemene, som også smitter over på de etiske vurderingene, er hvem som skal stilles ansvarlig om noe går galt. Den norske delegaten var en av den som trakk frem denne problematikken: «One possible challenge with fully autonomous weapons is that they could blur lines of responsibility and accountability». Den norske delegaten hadde ikke tro på at en robot kunne ha et reelt moralsk eller juridisk ansvar, og fryktet at ingen ble stilt til ansvar for noe et autonomt våpensystem hadde gjort. Også de frivillige organisasjonene reiste denne problemstillingen, og WILPF argumenterte med at spørsmålet om ansvarlighet ikke kan løses med teknologiske fremskritt. Enemark (2014) lanserer både programmereren og operativ sjef som ansvarlig, i tillegg til dronen selv: «A third possibility, and one that seems exotic in today's world, is the blame could be assigned to the drone itself». I dagliglivet aksepterer vi datafeil som en plausibel årsak, selv om vi vet at det er mennesker som på en eller annen måte har skapt feilen. Selv med en videreutvikling av den

---

²⁹ Shannon påpeker at Sør-Korea allerede har små fjernstyrte bevæpnede roboter i den demilitære sonen mot Nord-Korea (Shannon 2013).

kunstige intelligensen har ingen sett det hensiktsmessig å straffe maskiner. Dersom vi ikke kan holde en maskin juridisk ansvarlig og vanskelig også vurdere handlingen moralsk, vil maskiner utfordre rettferdig krig-tradisjonen siden soldater blir evaluert ikke bare på årsaken til å gå til krig, men også hvordan krigføringen foregår (Roff, 2013). Hun argumenterer videre for at verken militære sjefer eller de som har programmert dronen som ansvarlig og drøfter om kanskje heller politikerne eller velgerne er de som er ansvarlig. Jeg mener at det moralske ansvaret må legges på de militære sjefene som velger å benytte seg av autonome våpensystem. En sjef må kjenne sine kapasiteters muligheter og begrensinger, også dersom autonome våpensystem blir en del av styrkestrukturen.

Drøftingen har vist at vektleggingen mellom juss og etikk i reguleringen av autonome våpensystem er ikke er fastlagt enda. Det er ikke etablert en gjennomgående etisk norm mot slike system, og det er heller ikke kommet på plass en særegen lovgiving. Drøftingen viste at både jussen og etikken kan gå foran for å disiplinere militærmakten. Når det gjelder forbudet mot kjemiske våpen, kom den juridiske reguleringen på plass før våpenet var brukt og før det hadde dannet seg en moralsk norm mot bruken. Selv om forbudet er brutt flere ganger siden 1899, har det etter hvert dannet seg en sterk internasjonal moralsk norm som reagerer sterkt ved bruk av kjemiske våpen. I andre tilfeller, som ved klasevåpen og personellminer, var det en gradvis økende skepsis som til slutt presset frem en juridisk regulering. Jussens oppgave blir da å kodifisere etikken slik at det blir størst mulig samsvar mellom det juridiske og det etiske.³⁰ Hvordan de autonome våpensystemene utfordrer etikken er kulturpåvirket. I deler av Asia er eksempelvis roboter knyttet til noe positivt, mens roboter i vesten ofte blir knyttet opp til dystopier og dommedagsscenarioer. Hva er det så som fungerer for å regulere militærmakten? Best fungerer det kanskje når de etiske normene og de juridiske reglene befester samme standpunkt. Å få på plass et lovverk har vist seg å vært viktig og disiplinerende, men dersom det juridiske ikke reflekterer de etiske normene vil kanskje ikke reglene bli oppfattet som viktige.

---

³⁰ Muligheten for humanitære intervensjoner er kanskje det mest anerkjente eksempelet på at etikken har presset frem en juridisk endring fordi regelverket opprinnelig ikke strakk til.

4.4 Oppsummering

Drøftingen har vært strukturert i tre innfallsvinkler som på hver sin måte problematiserer funnene fra analysen. Gjennom drøftingen har jeg vist at perspektivene har vært nært knyttet til hverandre og de etiske argumentene går igjen gjennom de tre perspektivene. Diskusjonen om hvorvidt autonome våpensystem er mulig å bruke, identifiserer jeg i den første innfallsvinkelen til å henge sammen med hvordan man ønsker at en god soldat skal være. Dersom man har store moralske og individuelle ambisjoner for soldaten, knytter man seg gjerne til dydsetikken og er motstander av autonome våpensystem. Denne posisjonen fører igjen til det jeg i andre delen av drøftingen har kalt et dystopisk syn på fremtiden, dersom slike våpensystem skulle bli godkjent for bruk. Dette skyldes frykten for hva som vil skje dersom robotsoldatene ikke har den kunnskapen som tilhengerne av dydsetikken fremhever. Klokskap er en av de sentrale dyden. Mangel på klokskap ved større grad av autonomi i våpensystemene, blir av denne måten å argumentere på sett på som en av årsakene til systemenes negative innvirkning på militærmakten. Denne delingen fortsetter inn i den tredje delen av drøftingen, debatten om hva som best disiplinere militærmakten, jussen eller etikken. De som ønsker en regulering legger stor vekt på at et slikt moralsk spørsmål ikke kan reduseres til et teknisk spørsmål om lovlighet. Det å bygge en robust moralsk norm oppfattes derfor som viktig for å fremtvinge et juridisk forbud. De som på den andre siden er positivt innstilt til autonome våpensystem, knytter seg tettere til hvordan tilhengerne av pliktetikken ser for seg at en god soldat skal være. Da fokuserer man i større grad på de autonome våpensystemenes fremtidige positive egenskaper. I spørsmålet om disiplinering av militærmakten oppfattes det å ha et tilstrekkelig lovverk i bunn, som tilfredsstillende for reguleringen av våpensystemene.

5 Oppsummering og konklusjon

Hva er de mest sentrale etiske argumentene når viktige institusjoner vurderer en juridisk regulering av autonome våpensystem? Denne oppgaven har først identifisert og analysert ulike etiske argumentene i debatten om dødelige autonome våpensystem. Gjennom drøftingen har jeg argumentert for at kanskje den viktigste skillelinjen går mellom de som aksepterer at det er mulig at autonome våpensystem kan ta beslutninger om liv og død uten menneskelig innflytelse, og de som ikke gjør det. Motivasjonen for å ikke akseptere at maskiner kan ta slike viktige beslutninger er todelt. Mens det ene perspektivet trekker frem de autonome systemenes mangel på moral, vektlegger det andre perspektivet systemenes manglende evnen til å følge krigens fastsatte regler. Implisitt i dette skillet mener jeg forestillingen om hvilke egenskaper og kjennetegn en god soldat skal ha ligger. Som drøftingen har vist, kan denne skillelinjen igjen forstås gjennom de moralfilosofiske begrepene pliktetikk og dydsetikk.

Analysen viste at aktørene på CCW-møtet fordelte seg rundt fire ulike hovedperspektiv av etisk argumentasjon. De fire argumentasjonsmåtene må ikke forstås som gjensidig utelukkende og mange av delegatene hentet argumenter fra ulike tilnærminger. Den første la vekt på at det bare er mennesker som kan beslutte over liv og død og argumenterte med at maskiner som ikke verdsette verdien av liv, ikke kan overlates til å ta liv. Dette argumentet knytter seg tett til dydsetikken og i drøftingen viste jeg at dette ståstedet også sa noe om hvilke forventinger man har til hvordan soldatene skal utøve sin profesjon, implisitt også robot-soldater og våpensystem med stor grad av autonomi. De som ikke kan akseptere at en maskin kan ta beslutninger som får betydning for liv og død, hevder at et menneske tilfører noe mer inn beslutningssløyfen enn det som kan programmeres. Dette kan tilsvare dydsetikkens kjerne om at hva som er rett og galt ikke bestemmes av lover og regler, men av summen av en unik menneskelig kompetanse.

Den to neste perspektivene innenfor etiske argumentasjon, ble også vektlagt for å regulere eller forby bruk av autonome våpensystem, men med ulik etisk begrunnelse. Delegatene som fryktet en «slippery slope»-utvikling, la stor vekt på at dersom man først tillot autonome våpensystem, var det starten på en negativ utvikling for samfunnet og militærmakten. I drøftingen representerte dette utgangspunktet et dystopisk syn på fremtiden. Den tredje argumentasjonen fra analysen ønsket å forby autonome våpensystem ut i fra et «bedre føre var»-perspektiv. Her ble det argumentert med at systemene aldri ville kunne klare å følge begrensingene fra krigens folkerett

og dermed like godt kunne forbys først som sist. Til forskjell fra det første perspektivet, som fokuserte på den moralske utfordringen ved at maskiner kan beslutte omkring liv og død, var motstanden i denne argumentasjonen tettere knyttet til problemet ved at de autonome systemene ikke ville kunne følge reglene.

Drøftingen aktualiserte på denne måten forholdet mellom juss og etikk når det gjaldt regulering av autonome våpensystem. Selv om det var de etiske argumentene som ble analysert og drøftet, viser oppgaven at den etiske aksepten er tett koblet sammen med de juridiske begrensingene. Delegationene som vektlegger at bare mennesker kan beslutte om liv og død, fremmer det å skape en etiske norm som det aller viktigste tiltaket for å sikre en regulering. De vil uansett aldri godta at en maskin bestemmer over liv og død, samme hvor god beslutningen til robotsoldaten blir. En juridisk begrensing som sier at et militært system må følge visse prosedyrer, blir i det tilfellet ikke nok.

Analysen identifiserte også et fjerde perspektiv med en mer positiv og instrumentalistisk måte å argumentere for bruk av autonome våpensystem. Også denne tilnærmingen presenterte etiske argument. Delegationene innenfor dette perspektivet vektla at det også knyttet seg et moralsk ansvar til å ikke utvikle slike system, fordi systemene kunne redusere skadene både på sivile og stridende. Ved at de autonome våpensystemene ble utviklet til å følge krigens folkerett på tilsvarende måte som ordinære soldater, ville systemene bli like gode instrumenter for militærmakten. Denne argumentasjonen knytter synspunktene til pliktetikken syn på viktigheten av å følge normer og regler. I dette perspektivet bindes den etiske pliktene til selve handlingen. Dersom handlingen samsvarer med plikten, defineres det som akseptabel. Da blir det viktige handlingen i seg selv, og ikke fokus på den etiske aktøren eller på handlingens konsekvenser.

Jeg oppfatter diskusjonen som foregår på CCW-møtet som tilsvarende det forskerne innenfor diskursetikk kaller en etisk diskurs. Diskursetikken legger vekt på at det er viktig at alle stemmer blir hørt og sammen vil de utvikle en felles norm. De ulike måtene å vekte de etiske utfordringene med den nye teknologien, er alle med på å bygge opp om et samfunnsmessig etisk ordskifte om autonome våpensystem. Fordi utviklingen av slike våpensystem fremdeles er på et tidlig stadium, er denne enigheten ikke etablert enda. Uttalelsene på CCWs konferanse er et

bidrag til hvordan en slik etisk norm kan formes, selv om møte alene ikke er nok for å etablere en ny diskurs.

Habermas mener at moralske spørsmål kan vurderes rasjonelt på liknende, men ikke helt tilsvarende måte, som spørsmål om faktiske forhold (Eriksen & Weigård, 1999, s. 118). Han peker på at vi føler respekt for normer og bestemmelser fordi vi anser at det uttrykker allmenn interesse, noe som tilsvarer prinsippet om rettferdighet. Den avgjørende testen om normers riktighet, i følge Habermas, er om de kan universaliseres, altså om de uten motsigelser kan gjøres allmenne. De ulike deltakerne på CCW-konferansen er alle på sin måte interessert i at de kommer frem til en norm omkring bruken av autonome våpensystem som kan inngå i deres syn. Mange er nok også usikre hvilke standpunkt de vil lande på. Derfor er et slikt fora et sted å få frem hele spekteret av etiske problemstillinger slik at normene etter hvert som utviklingen går eventuelt kan dannes.

Etter analysen fra CCW-møtet i 2014 kan jeg ikke konkludere med at det er etablert en ny felles enighet om autonome våpensystem blant de møtende nasjonene. De frivillige organisasjonene er tydelige i sin motstand mot autonome system, men denne diskursen har ikke etablert seg hos de ulike nasjonene. Det interessante er at svært få delegater flagger at de ønsker å forby autonome system, samtidig er det tilsvarende få som er åpne om at de vil utvikle system med fullt autonomi i sentrale funksjoner. Dette kan tas til inntekt for at det fremdeles er åpent hvordan en etisk norm vil komme til å bli.

Det er mye som kan komme til å påvirke den etiske normen. En faktor som blir tydelig i drøftingen er den sikkerhetspolitiske situasjonen og hvilke type krigføring man ser for seg. De siste 20-årene har vært preget av asymmetriske konflikter, med en høyteknologisk militær part, mot flere uorganiserte lavteknologiske aktører. I et slikt scenario oppfattes kanskje den personlige menneskelige kompetansen som viktigere for måloppnåelsen, enn ved det vi kan kalle en ordinær krig mellom stater. Dersom dette bilde endrer seg, vil kanskje også vektleggingen av dyd og plikt endre seg.

Det at CCW-møtet er uformelt, gjør at vi kan anta at bredden på det som diskuteres blir større enn ved de formelle statspartsmøtene. Selv om hva delegatene fra nasjonene sier blir lagt merke

til av de andre aktørene, er det ikke like bindende som i de formelle møtene. Møtet fungerer derfor som en viktig debattarena hvor ulike aktører med ulike roller får utvekslet meninger. Selv om en talerstol i FN uansett vil ha en viss konserverende effekt, åpner et slikt møte likevel til en debatt med større variasjon enn de formelle.

Oppgaven har vist at juridiske og etiske normer endrer seg, både over tid og mellom ulike kulturer. Roboter blir ofte fremstilt på en mer positiv måte i Asia enn i Europa og USA. Dette kan åpne for at aksepten for roboter og senere også dødelige autonome våpensystem i samfunnet kan endres. Enn så lenge er debatten om autonome våpensystem fremdeles relativt polarisert både på CCW-møtet og i den generelle fagdiskusjonen. Dr Nils Melzer oppfordret på konferansen til ikke å idyllisere eller demonisere autonome våpensystem og poengterte at alle våpen kan brukes i strid med eksisterende lover. På denne måten forsøker han å nøytralisere det enten svært positive eller svært negative synet på de autonome våpensystemene. Å forsøke å forholde seg objektivt til den nye teknologien er viktig for å få frem både de positive og negative sidene. Der hvor den etiske diskursen står nå, er det fremdeles mulig å ha et åpent forhold til teknologien og hvordan de nye systemene skal reguleres. Det blir viktig å få frem alle sidene i debatten.

På flere områder er det i dag etablert en enighet om at maskiner tar bedre beslutninger³¹ og den etiske aksepten vil kunne endre seg over tid. Dette ser også UNDIR: «As civilians become more familiar with increasing autonomous machines in their daily lives, perceptions of – and trust in – the capacity of machine decision-making will change» (UNDIR, 2014). Enemark (2014 s 99) ser også mennesker som det svakeste leddet i en beslutningsprosess, selv om han er svært kritisk til autonome våpensystem: «By 2030 machine capabilities will have increased to the point that humans will have become the weakest component» skriver Enemark. Dette kan være tegn på at den etiske diskursen omkring autonome system kan være i endring.

Den etiske debatten omkring autonome våpensystem skiller seg fra debatten som har pågått om droner. De etiske dilemmaene omkring dronebruk kan forenklet sies å være en forlengelse av

---

³¹ Tesla-grunder Elon Musk var våren 2015 ute med påstanden om at det i fremtiden vil bli vurdert som for farlig å la mennesker kjøre bilen selv. Det kan vitne om at vi er på vei mot en diskurs hvor en maskins vurderingsevne oppleves som sikrere og bedre enn mennesker (Nilsen, 2015).

luftmaktens avstandsmoral – det å drepe andre, men selv være så langt unna at man ikke kan nå. For de autonome systemene er kjernen i den etiske problematikken hvorvidt krigsroboter kan overlates til å være med å ta avgjørelsene om liv og død, eller om en slik beslutning alltid må tas av et menneske. Hva kreves egentlig av en god soldat, uavhengig av om den er et menneske eller en robot, holder det å pliktoppfyllende følge reglene, eller kreves det de mer tenksomme egenskapene som dydsetikken verdsetter?

Liste over forkortelser

AAR: Association for Air and Relief, Japan.

AWS: Autonomous Weapon System

CCW: Convention on Certain Conventional Weapons

EU: Den europeiske union

FN: Forente nasjoner

ICRAC: International Comity for Robots Arms Control

IH: International humanitarian law

JSM: Joint Strike Missile

LAWS: Lethal Autonomous Weapon System

Nato: North Atlantic Treaty Organisation

NGO: Non-Governmental Organisation

NSM: Naval Strike Missile

PRIO: Institutt for fredsforskning (PRIO)

PAX: Nederlandske fredsorganisasjonen

UD: Utenriksdepartementet

UNDIR: The United Nations Institute for Disarmament Research

UNOG: United Nations Office at Geneva

WILPF: Women's International League for Peace and Freedom

Litteraturliste

- Abney, K. (2013). Autonomous robots and the future of just war theory. I F. Allhoff, N. Evans & A. Henschke (Red.), *Routledge Handbook of Ethics and War*. New York and London: Routledge
- Amnesty Internationals delegat. (2014). *Delegaten fra Amnesty Internationals generelle åpningsinnlegg*. Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve.
- [https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- Andersen, M., & Ydstebø, P. (2012). Hva er operasjonskunst. I E. Berli (Red.), *Innblikk i fellesoperasjoner - synergj gjennom felles innsats* (Vol. 2). Oslo: Br Fossum.
- Arkin, R. (2014). *Innlegg under sesjonen for Technical Issues, del 1*. Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve.
- [https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- Arkin, R., Ulam, P., & Duncan, B. (2009). An Ethical Governor for Constraining Lethal Action in an Autonomous System. Atlanta: Georgia Institute of Technology
- Asaro, P. (2014). *Ethical questions raised by military applications of robotics* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve
- [https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- Bergen, P. L., & Rowland, J. (2015). Decade of the Drone IP. L. Bergen & D. Rothenberg (Red.), *Drone Wars. Transforming Conflict, Law, and Policy*. . New York: Cambridge University Press.
- Berntsen, T. A. S. (2014). Gasskrig og etikken bak tillatte og forbudte våpen. I H. Høiback & P. Ydstebø (Red.), *Første verdenskrig -operasjoner, myter og innflytelse* Oslo: Abstrakt forlag
- Brunstad, P. O. (2009). *Klokt lederskap* Oslo: Gyldendal Akademisk
- Campaign to stop killer robots. (2014). *Report on Activities - CCW Informal meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems*. Washington DC. http://www.stopkillerrobots.org/wp-content/uploads/2013/03/KRC_CCWreport_16Sep2014.pdf
- Campaign to stop killer robots. (2015). Spokespersons. Hentet 9.4, 2015, fra <http://www.stopkillerrobots.org/spokespersons/>
- CCW. (2014). Report of the 2014 informal Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems (LAWS). Geneve: CCW.
- Chamayou, G. (2015). *A Theory of the drone*.
- Coelho, P. M. P. (2014). *Wrap up Session - Ethics and sociological issues* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve.

- Coker, C. (2004). *The Future of War*. Malden: Blackwell Publishing
- Coker, C. (2008). *Ethics and War in the 21st Century* Oxon: Routledge
- Egyptisk delegat. (2014). *Delegaten fra Egypts generelle åpningsinnlegg*. Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve.
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- Eidhamar, A. (2006). Etisk tenkning IN. T. Lunde & B. Mæland (Red.), *Militæretikk*. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.
- Enemark, C. (2014). *Armed Drones and the Ethics of War*. OXON: Routledge
- Eriksen, E. O., & Weigård, J. (1999). *Kommunikativ handling og deliberativt demokrati* Bergen: Fagbokforlaget
- European Parliament. (2014). European Parliament resolution on the use of armed drones. Hentet 20.4, 2015, fra <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=P7-RC-2014-0201&language=EN>
- Forsvarets høyskole. (2013). *Manual i krigens folkerett* Oslo.
- Gorman, R. (2010). War and the Virtues in Aquinas's Ethical Thought *Journal of Military Ethics*, 9(3), 246-261.
- Grue, J. (2011). Hva er kritisk diskursanalyse? I T. R. Hitching, A. B. Nilsen & A. Veum (Red.), *Diskursanalyse i praksis. Metode og analyse* Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Hagerott, M. (2014). *Innlegg under sesjonen om "Operational and Military Aspects"*. Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve
- Harpvigen, K. B., & Kjellman, K. E. (2008). Hvor hender det? Avtale om klasevåpen 4. Hentet 5.10, fra http://hvorhenderdet.nupi.no/content/download/7088/76390/version/8/file/HHD09_4klas evpn.pdf
- Hawking, S., Russel, S., Tegmark, M., & Wilzcek, F. (2014). Stephen Hawking: 'Transcendence looks at the implications of artificial intelligence - but are we taking AI seriously enough?'. *The Independence*
- Heyns, C. (2014). *Human Right Law Issues* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW.
- Human Right Watch. (2012). *Losing Humanity. The case against Killer Robots*: International Human Rights Clinic.
- Human Right Watches delegat. (2014, 13.05). *Human Right Watch generelle åpningsinnlegg* Paper presentert på Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve.
- Høiback, H. (2014). *Krigskunstens historie* Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- ICRACs delegat. (2014). *Delegaten fra ICRACs generelle åpningsinnlegg* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)

- Japansk delegat. (2014). *Delegaten fra Japans åpningsinnlegg* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons System CCW.
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- Karlsson, S. (2011, 25.4). Ethical Machines in War: An Interview with Ronald Arkin, *Owni.eu*. Hentet fra <http://owni.eu/2011/04/25/ethical-machines-in-war-an-interview-with-ronald-arkin/>
- Kongsberg. (2015, 9.4). Rytheon og Kongsberg inngår samarbeid om Naval Strike Missile (NSM). Hentet 29.4, 2015, fra <http://www.kongsberg.com/nb-no/kog/news/2015/april/teams-with-raytheon/>
- Koreansk delegat. (2014). *Delegaten fra Koreas åpningsinnlegg*. Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve.
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- Kroatisk delegat. (2014). *Delegaten fra Kroatias generelle åpningsinnlegg* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- Kversøy, K. S. (2005). *Etikk - en praktisk vinkling* Bergen: Fagbokforlaget
- Lunde, N. T. (2009). Hva er etikk? . I N. T. Lunde & J. H. Matlary (Red.), *Etikk og militærmakt* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- MacIntyre, A. (1981). *After Virtue. A study of Moral Theory*. Indiana: University of Notre Dame Press.
- Marsh, N. (2014). Defining the Scope of Autonomy. *Prio Policy Brief*, 2.
- Marynowski, T. (2015). Selvkjørende biler har ikke forårsaket ulykker. <http://www.digi.no>. Hentet fra <http://www.digi.no/personligteknologi/2015/05/12/--selvkjorende-biler-har-ikke-forarsaket-ulykker>
- Moe, S. (2015, 13.01.). Forskere og investorer advarer mot kunstig intelligens, *E24*.
- Morkevicius, V. (2014). Tin Men: Ethics, Cybernetics and the importance of Soul *Journal of military Ethics*, 13(1), 3-19.
- Møller, M. (2014, 13.05). *Opening remarks*
- Nilsen, J. (2015, 19.3). Musk: - Kan ikke lan en person styre en to-tonns dødsmaskin, *Teknisk ukeblad*. Hentet fra <http://www.tu.no/incoming/2015/03/19/musk--kan-ikke-la-en-person-styre-en-to-tonns-dodsmaskin>
- Norsk delegat. (2014). *Delegaten fra Norges generelle åpningsinnlegg*. Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve.
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)

- Pakistansk delegat. (2014). *Delegaten fra Pakistans generelle åpningsinnlegg* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneva
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- PAX' delegat. (2014). *Delegaten fra PAX generelle åpningsinnlegg* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneva.
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- Ramsey, P. (1968). *The Just War. Force and Political Responsibility*. New York: Charles Scribners' Sons
- Reed, C., & David, R. (2007). Introduction. I C. Reed & D. Ryall (Red.), *The Price of Peace. Just War in the Twenty-First Century* Cambridge: Cambridge University Press.
- Ringdal, K. (2009). *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Roff, H. M. (2013). Killing in War. Responsibility, liability and lethal autonomous robots. I F. Allhoff, N. Evans & A. Henschke (Red.), *Routledge Handbook of Ethics and War*. New York London: Routledge.
- Scharre, P. (2014, 13.05). *Existing systems and technologies. Is there a trend towards increasing autonomy*. Paper presentert på Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneva
- Schmitt, M. N. (2013). Autonomous Weapon System and International Humanitarian Law: A reply to the Critics *National Security Journal*.
- Singer, P. W. (2013a). The Predator Comes Home: A Primer on Domestic Drones, their Deep Political, Moral and Legal Challenges. Hentet fra
<http://www.brookings.edu/research/papers/2013/03/08-drones-singer>
- Singer, P. W. (2013c). Wired for War: What the Robotics Revolution Means and What to Watch for Next. . I T. E. Sæveraas & M. Eidem (Red.), *UAV - Bare ny teknologi eller en ny strategisk virkelighet?* (Vol. 29). Trondheim: Akademika forlag.
- Singer, P. W. (2015). The Five Deadly Flaws of Talking About Emerging Military Technologies and the Need for New Approaches to Law, Ethics and War. I P. L. Bergen & D. Rothenberg (Red.), *Drone Wars, Transforming Conflict, Law, and Policy*. New York: Cambridge University Press.
- Speed, J. (2014, 30.1). Vil gravlegge drapsroboter før de produseres *Bistandsaktuelt* Hentet fra
<http://www.bistandsaktuelt.no/nyheter-og-reportasjer/arkiv-nyheter-og-reportasjer/vil-gravlegge-drapsroboter-f%C3%B8r-de-produseres>
- Staxrud, J. M. (2010). *Dystopi og samfunnskritikk - En undersøkelse av dystopiske trekk i tre norske verk*. Master Universitetet i Oslo, Oslo. Hentet fra
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/26429/dystopiogsamfunnskritikk.pdf?sequence=1>

- Svensk delegat. (2014). *Delegaten fra Sveriges generelle åpningsinnlegg* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- Swinton, J., & Mowat, H. (2006). *Practical Theology and Qualitative Research* London: SCM Press
- Syse, H. (2003). *Rettfærdig krig* Oslo: Aschehoug
- Syse, H. (2004). Hvilken ballast trenger en god soldat? *Pacem*, 1.
- Tsjekkisk delegat. (2014). *Delegaten fra Tsjekkiyas åpningsinnlegg*. Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve.
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- Tysk delegat. (2014). *Delegaten fra Tysklands generelle åpningsinnlegg* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- UD. (2011). Forbudet mot klasevåpen styrket. Hentet 20.4, 2015, fra
https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/klaseforbud_styrket/id664864/
- UNDIR. (2014). Framing Discussions on the Weaponization of Increasingly Autonomous Technologies (Vol. 1): Geneva.
- UNOG. (2014). 2014 Meeting of Experts on LAWS. Hentet 20.4, 2015, fra
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- UNOG. (2015). The Convention on Certain Conventional Weapons. Hentet 29.4, 2015, fra
[http://www.unog.ch/80256EE600585943/\(httpPages\)/4F0DEF093B4860B4C1257180004B1B30?OpenDocument](http://www.unog.ch/80256EE600585943/(httpPages)/4F0DEF093B4860B4C1257180004B1B30?OpenDocument)
- USAs delegat. (2014). *Delegaten fra USAs generelle åpningsinnlegg* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve.
- Vallor, S. (2013). *The Future of Military Virtue: Autonomous Systems and the Moral Deskillling of Military* Paper presented at the International Conference on Cyber Conflict Tallin.
https://ccdcoe.org/cycon/2013/proceedings/d2r1s10_vallor.pdf
- Vatikanstatens delegat. (2014). *Delegaten fra Vatikanstatens generelle åpningsinnlegg* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW.
[https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1](https://www.unog.ch/80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1-Section1)
- Waxman, M. (2014, 14.05). *Implementation of Article 36 and Jus in bello*. Paper presentert på Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve.

Williams, J. (2014, 13.05). *Nobel Women's initiatives generelle åpningsinnlegg* Paper presentert på Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve

WILPFs delegat. (2014). *Delegaten fra WILPFs generelle åpningsinnlegg* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve.

[https://www.unog.ch/_80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1](https://www.unog.ch/_80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1) - Section1

Østerrikes delegat. (2014). *Delegaten fra Østerrikes generelle åpningsinnlegg* Paper presented at the Meeting of Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems CCW, Geneve

[https://www.unog.ch/_80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1](https://www.unog.ch/_80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1) - Section1

AARs delegat. (2014). *Association for Aid and Reliefs (Japan) generelle åpningsinnlegg*.

[https://www.unog.ch/_80256ee600585943.nsf/\(httpPages\)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1](https://www.unog.ch/_80256ee600585943.nsf/(httpPages)/a038dea1da906f9dc1257dd90042e261?OpenDocument&ExpandSection=1) - Section1